

SUCCESSIEPLANNING: EEN HANDLEIDING

Emmanuel de Wilde d'Estmael
Februari 2016

SUCCESSIEPLANNING: EEN HANDLEIDING	5
A. HET DOEL VAN DE SUCCESSIEPLANNING	5
B. HET ONDERZOEK NOPENS DE FAMILIALE, VERMOGENSRECHTELIJKE EN FISCALE SITUATIE	5
1. DE JUISTE VRAGEN STELLEN	5
2. HOE ZIET UW FAMILIALE SITUATIE ERUIT?	6
3. DE SAMENSTELLING VAN UW VERMOGEN	7
4. DE PLAATS VAN LIGGING VAN UW GOEDEREN EN UW VERBLIJFPLAATS (EN DESGEVALLEND DIE VAN UW RECHTVERKRIJGENDEN)	7
5. AAN WIE WENST U UW VERMOGEN OVER TE DRAGEN?	8
6. HET HUWELIJKSVERMOGENSSTELSEL VAN DE ECHTGENOTEN EN HET HUWELIJKSCONTRACT	8
7. WENST U UW VERMOGEN BIJ LEVEN OVER TE DRAGEN OF WIL U WACHTEN TOT UW OVERLIJDEN?	9
8. IN GEVAL VAN OVERDRACHT VAN UW VERMOGEN BIJ LEVEN, WIL U DAN DE CONTROLE BEHOUDEN OVER HET BEHEER VAN DE GESCHONKEN GOEDEREN EN/OF DE INKOMSTEN VAN DIT VERMOGEN BEHOUDEN?	9
9. WIL U EEN ONDERSCHIED MAKEN TUSSEN UW RECHTVERKRIJGENDEN?	9
10. WENST U WELBEPAALEN GOEDEREN OVER TE DRAGEN AAN BEPAALEN RECHTVERKRIJGENDEN?	10
11. DE NIET-VERMOGENSRECHTELIJKE ASPECTEN	10
12. DE ERFBELASTING OF SCHENKINGSBELASTING	10
C. DE DIAGNOSE	11
D. HET ZOEKEN VAN DE OPLOSSING	11
E. OPVOLGING VAN DE PLANNING: DE UITVOERING VAN DE VERRICHTINGEN	12
F. DE CHECK-UP VAN DE PLANNING	12
1. OPVOLGING OP KORTE TERMIJN	12
2. OPVOLGING OP MIDDELLANGE TERMIJN	13
3. NIEUWE GEBEURTENISSEN	13
4. BEWARING VAN DOCUMENTEN	13
 DE ERFBELASTING (SUCCESSIERECHTEN) EN DE SCHENKINGSBELASTING (SCHENKINGSRECHTEN): OFFICIËLE TARIEVEN	 14
A. DE SUCCESSIERECHTEN EN DE SCHENKINGSRECHTEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST	14
1. SUCCESSIERECHTEN	14
2. DE SCHENKINGSRECHTEN	17
B. ERFBELASTING EN SCHENKINGSBELASTING IN HET VLAAMS GEWEST	19
1. ERFBELASTING	19
2. DE SCHENKINGSBELASTING	21
C. SUCCESSIE- EN SCHENKINGSRECHTEN IN HET WAALS GEWEST	24
1. SUCCESSIERECHTEN	24
2. DE SCHENKINGSRECHTEN	26

ENKELE NOTIES VAN HET ERFRECHT (BURGERRECHTELIJK)	29
A. DE BELGISCHE WETTELIJKE DEVOLUTIE	29
1. ORDE, LIJN, GRAAD	30
2. PLAATSVERVULLING	31
3. ZUIVERE AANVAARDING OF AANVAARDING ONDER VOORRECHT VAN BOEDELBESCHRIJVING VAN DE NALATENSCHAP-VERWERPING VAN DE NALATENSCHAP	31
B. LEGAAT EN CONTRACTUELE ERFSTELLING	31
1. HET LEGAAT (OF TESTAMENTAIRE BESCHIKKING) DE CONTRACTUELE ERFSTELLING	32
2. DE CONTRACTUELE ERFSTELLING	33
C. DE SCHENKING	33
1. DEFINITIE	33
2. DE SCHENKING IS EEN CONTRACT	34
3. DE SCHENKINGSBELOFTE	34
4. DE SCHENKING MOET GEBEUREN MET EEN INTENTIE OM TE BEGUNSTIGEN	34
5. DE SCHENKING IS ONHERROEPELIJK	34
6. WAAROM EEN SCHENKING DOEN?	35
D. DE RESERVE VAN DE ERFGENAMEN - PRINCIPE	36
1. WAT IS HET BELANG VAN DE RESERVE EN VAN HET BESCHIKBAAR DEEL IN FUNCTIE VAN DE ERFGENAMEN?	36
2. OP WELKE BASIS WORDT DE RESERVE BEREKEND?	37
E. DE INKORTING VAN DE LEGATEN EN SCHENKINGEN	38
F. ADVIES	38
AANWEZIGHEID VAN EEN ECHTGENOOT – DE HUWELIJKSVERMOGENSSTELSELS	40
A. DE VERSCHILLENDE HUWELIJKSVERMOGENSSTELSELS	40
B. HET STELSEL VAN DE SCHEIDING VAN GOEDEREN	40
C. HET STELSEL VAN DE GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN	41
D. DE INBRENG IN DE GEMEENSCHAP	42
E. HET HUWELIJKSVOORDEEL ALS OVERLEVINGSRECHT	43
HET ERFRECHT VAN DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT	45
A. DE WETTELIJKE DEVOLUTIE VAN DE NALATENSCHAP IN AANWEZIGHEID VAN EEN LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT	45
1. DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT IS IN SAMENLOOP MET ÉÉN OF MEER DESCENDENTEN VAN DE OVERLEDENE	45
2. DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT IS IN SAMENLOOP MET ASCENDENTEN EN/OF BLOEDVERWANTEN IN DE ZIJLIJN VAN DE OVERLEDENE	46
3. DEVOLUTIE BIJ GEBREKE AAN ANDERE ERFGERECHTIGDEN	46
B. DE RESERVE VAN DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT	46
1. VOORWERP VAN DE RESERVE VAN DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT	46
2. DE VERZAKING AAN DE RESERVE	46

DE OVERGANG WEGENS OVERLIJDEN – ENKELE OPLOSSINGEN DIE VERBAND HOUDEN MET EEN TESTAMENT 47

- A. HET TESTAMENT DAT DE ONROERENDE GOEDEREN REEDS VERDEELT 47
- B. HET TESTAMENT DAT HET AANTAL LEGATARISSEN VERHOOGT
OF HET EIGENDOMSRECHT OPSPLITST 47
- C. HET LEGAAT AAN DE VOLGENDE GENERATIE 48
- D. HET LEGAAT DE RESIDUO 49
  - 1. FISCAAL VOORDEEL 50
  - 2. GRENZEN AAN HET LEGAAT *DE RESIDUO* 51
- E. HET VAN ERFBELASTING VRIJGESTELD LEGAAT
(OOK DUOLEGAAT GENOEMD) 51

DE OVERGANG OM NIET EN ONDER LEVENDEN VAN ROERENDE GOEDEREN – DE VORM VAN EEN SCHENKING 54

- A. NUT VAN EEN GESCHRIFT BIJ NIET-NOTARIËLE SCHENKINGEN 54
- B. DE MODALITEITEN VAN DE SCHENKING 55
  - 1. DE ONVERVREEMDBAARHEID 55
  - 2. HET BEHEER VAN DE GESCHONKEN GOEDEREN:
BEHEERSMANDAAT – MAATSCHAP 56
  - 3. DE LAST 57
  - 4. HET VOORBEHOUD VAN VRUCHTGEBRUIK 58
  - 5. HET CONVENTIONEEL RECHT VAN TERUGKEER 58

DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT EN HET VRUCHTGEBRUIK: VAN DE HEMEL NAAR DE HEL? 60

- A. DE VERKRIJGING VAN HET VRUCHTGEBRUIK IMPLICEERT
DE BETALING VAN DE ERFBELASTING 60
- B. HET VRUCHTGEBRUIK VAN HET ONROEREND GOED ...
NIET ALLEEN MAAR VOORDELEN 61
- C. SLECHTE TIJDEN VOOR HET VRUCHTGEBRUIK OP ROERENDE WAARDEN 60
- D. WIE BEHEERT DE EFFECTEN IN VRUCHTGEBRUIK / NAAKTE EIGENDOM? 60
- E. WELKE OPLOSSING HEEFT DE ECHTGENOOT OM ER UIT TE GERAKEN? 61

SUCCESSIEPLANNING: EEN HANDLEIDING

A. HET DOEL VAN DE SUCCESSIEPLANNING

Bij een successieplanning moeten er drie fases doorlopen worden: in een eerste fase moet men zich de “*juiste*” **vragen stellen**, die worden besproken in punt B; vervolgens moet men de meest geschikte **oplossing zoeken** en moet die worden uitgevoerd (punten D en E); ten slotte is er de fase van de **opvolging** van de oplossing na de uitvoering ervan (punt F).

Die drie fases zijn essentieel en moeten op regelmatige tijdstippen herzien worden (soms moet men zich opnieuw vragen stellen over de familiale situatie, moet er een nieuwe diagnose gesteld worden of moeten er nieuwe oplossingen overwogen worden).

De successieplanning moet:

- > **degene die nadenkt over de overdracht van zijn vermogen geruststellen**, op verschillende manieren: zijn diepste wensen goed begrepen hebben, zijn wensen vertaald hebben in oplossingen die hem schikken, hem gerustgesteld hebben betreffende zijn toekomstige levensstandaard en betreffende zijn wens om bepaalde personen te beschermen, hem misschien ook gerustgesteld hebben over het fiscale aspect van zijn situatie en, ten slotte, hem de grenzen uitgelegd hebben van wat hij kan doen om zijn vermogen over te dragen,
- > **de begunstigen van het familiale vermogen geruststellen**. Het is immers de bedoeling dat er zo weinig mogelijk geschillen ontstaan tussen de begunstigen na de overgang van het vermogen, zowel op burgerrechtelijk als op fiscaal vlak.

B. HET ONDERZOEK NOPENS DE FAMILIALE, VERMOGENSRECHTELIJKE EN FISCALE SITUATIE

1. DE JUISTE VRAGEN STELLEN

Voor de voorbereiding van de nalatenschap moet men zich de juiste vragen stellen over zijn familiale, vermogensrechtelijke en fiscale situatie.

Naast alle vragen van administratieve, vermogensrechtelijke, familiale, psychologische en andere aard, moet ook rekening worden gehouden met bepaalde specifieke moeilijkheden betreffende zijn persoonlijke situatie: onder andere, heeft men een gehandicapt kind; of is men een kwetsbaar persoon; of hebben we een kind in het buitenland; bezit men een specifiek onroerend vermogen; of wenst men te denken aan de overdracht van een familiebedrijf, enz.?

Elke persoonlijke en familiale situatie is verschillend. Het is dus onmogelijk om een “stereotiepe” successieplanning uit te werken. Maatwerk is vereist en iedereen moet grondig nadenken over zijn situatie als toekomstig overledene, over zijn eigen wensen, over de gewenste prioriteiten bij de overgang van zijn bezittingen, ...

Wij geven hieronder een opsomming van vragen die minstens zouden moeten overlopen worden alvorens aan een successieplanning te beginnen (die misschien zal gebeuren door een verstandigere belegging van het vermogen, door schenkingen, door een testament, door een verkoop van een goed, door de oprichting van een vennootschap of van een buitenlands mechanisme, door de wijziging van het huwelijkscontract, ...).

De hierna opgesomde vragen zijn zeker niet beperkend of exhaustief, maar vormen wel een noodzakelijk vertrekpunt.

Hetgeen volgt zal dus geen concrete oplossingen inzake successieplanning aanreiken maar moet daaraan zeker voorafgaan wil men tot een planning “op maat” komen die aansluit bij uw wensen.

2. HOE ZIET UW FAMILIALE SITUATIE ERUIT?

Eerst en vooral is het van belang om de “*wettelijke*” familiale situatie van de toekomstige overledene en die van zijn toekomstige rechtverkrijgenden goed te kennen.

De “*sociale*” familie verschilt immers meer en meer van de “*juridische*” familie, hetgeen bij sommigen voor verwarring kan zorgen.

Zo is de man van een tante voor de meeste mensen een “*oom*”, terwijl hij juridisch gezien slechts de man van de tante is. Zo ook wordt het kind dat gewoon geadopteerd wordt door een zoon sociaal beschouwd als een kleinzoon, terwijl er geen enkele juridische band van verwantschap bestaat tussen de vader van de adoptant en het kind dat door die laatste geadopteerd wordt. Zo ook is een zoon die gewoon geadopteerd wordt door een persoon wettelijk gezien niet de broer van een biologisch kind van diezelfde persoon.

De volgende vragen moeten onder andere gesteld worden:

- > Heeft u kinderen? Zijn ze erkend? Zijn ze gewoon of vol geadopteerd? Komen ze voort uit één of meerdere huwelijken? Zijn er niet één of meerdere kinderen die niet erkend zijn en die “*tevoorschijn*” zouden kunnen komen?
- > Heeft u kleinkinderen? Zijn ze wettelijk uw kleinkinderen en niet stiefkleinkinderen (bijvoorbeeld kleinkinderen van uw echtgenoot)? Zijn ze gewoon geadopteerde kinderen van één van uw kinderen (in welk geval ze niet uw kleinkinderen zijn en niet kunnen erven van u) of kinderen die vol geadopteerd zijn door één van uw kinderen (in welk geval ze kunnen erven van u) ?
- > Indien u geen afstammelingen hebt, wie zijn uw naasten (ouders, broers of zussen, neven of nichten, ...)? Zijn ze wel degelijk familieleden van u en niet van uw echtgenoot?
- > Heeft u een echtgenoot? Leeft u samen met hem/haar of bent u gescheiden of aan het scheiden? Is het uw eerste huwelijk of een later huwelijk? Of bent u uit de echt gescheiden of weduwnaar/weduwe?
- > Heeft u een partner die u wil beschermen? Leeft u onder een stelsel van wettelijke samenwoning? Leeft u samen met andere personen die u zou willen begunstigen?
- > Heeft u minderjarige rechtverkrijgenden (jonger dan 18 jaar), minder bedeelde erfgenamen, die desgevallend anders beschermd moeten worden (een gehandicapt kind, ...)?
- > Heeft u rechtverkrijgenden die in het buitenland verblijven?

Aan de hand van die vragen kan onder meer:

- > nagegaan worden wie uw rechtverkrijgenden zijn en kan de erfopvolging van uw vermogen worden bepaald;
- > worden nagegaan of uw rechtverkrijgenden een erfrechtelijke reserve kunnen eisen (een minimumdeel van uw nalatenschap) en kan die reserve bepaald worden;
- > hun bekwaamheid of hun geschiktheid om een schenking of een legaat te ontvangen worden nagegaan;
- > het bedrag van de erfbelasting bepaald worden die zal verschuldigd zijn bij uw overlijden;
- > een meer geschikte verdeling worden geregeld in geval van minderjarige of onbekwame rechtverkrijgenden.

3. DE SAMENSTELLING VAN UW VERMOGEN

Welke goederen gaat u overdragen? Onroerende goederen? Liquide middelen? Kunstwerken? Effecten of andere roerende waarden?

Een nalatenschap waarin zich een kasteel of een eenmanszaak bevindt wordt anders voorbereid dan een nalatenschap waarin hoofdzakelijk effecten van vennootschappen of een effectenportefeuille voorkomen.

Het is ook belangrijk om de werkelijke eigenaar van de goederen goed te identificeren: hebt u onroerende goederen ingebracht in een vennootschap (in welk geval de nalatenschap roerend zal zijn en niet onroerend vermits het gaat om de aandelen van de vennootschap die in uw bezit zullen zijn)? Bezit u deze goederen in volle eigendom of hebt u slechts een opgesplitst recht op deze goederen (vruchtgebruik, naakte eigendom)? Bent u in onverdeeldheid met anderen?

Het zal bovendien noodzakelijk zijn om uw huwelijksvermogensstelsel en de verdeling van de goederen tussen de verschillende vermogens van het echtpaar (eigen, gemeenschappelijke, onverdeelde goederen) grondig te analyseren.

Wij kunnen enkel adviseren om op een bepaald ogenblik een exacte lijst op te maken van de goederen die u bezit, waarbij een zo waarheidsgetrouw mogelijke evaluatie moet worden gedaan.

Ten slotte is het van belang om de ontvangen of te ontvangen inkomsten te analyseren, vermits dit aspect in overweging wordt genomen wanneer er oplossingen moeten worden gevonden die passen bij uw levensstandaard. Het zal in dat geval gaan om de **financiële** planning, die ook niet te onderschatten valt.

4. DE PLAATS VAN LIGGING VAN UW GOEDEREN EN UW VERBLIJFPLAATS (EN DESGEVALLEND DIE VAN UW RECHTVERKRIJGENDEN)

Rekening houdend met de regionalisering van ons land moet de ligging van de fiscale verblijfplaats in België van de toekomstige overledene bepaald worden: is de toekomstige overledene een fiscaal inwoner van het Vlaams Gewest, van het Waals Gewest of van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest? In functie van zijn fiscale verblijfplaats moet de Vlaamse, Waalse of Brussels wetgeving inzake erfbelasting of successierechten (en inzake schenkingsbelasting of schenkingsrechten) toegepast worden.

De lokalisatie van de fiscale verblijfplaats van de persoon die aan successieplanning doet (of desgevallend van zijn rechtverkrijgenden) en de lokalisatie van de goederen hebben eveneens een primordiaal belang voor de toepassing van de Belgische burgerlijke en fiscale wetten, onder andere:

- > indien de overledene, ongeacht zijn nationaliteit, zijn fiscale verblijfplaats heeft in België, zal er in België een heffing van erfbelasting plaatsvinden op al zijn goederen, ongeacht de lokalisatie ervan.
En er moet ook worden nagegaan of er niet eveneens erfbelasting verschuldigd is in een andere staat, op grond van een ander criterium: de nationaliteit van de overledene (bijvoorbeeld, de Verenigde Staten), zijn fiscale verblijfplaats (een andere staat dan België zou van oordeel kunnen zijn dat de overledene ook een fiscaal inwoner is op zijn grondgebied), de fiscale verblijfplaats van de rechtverkrijgenden (bijvoorbeeld, als een rechtverkrijgende in Spanje of in Duitsland verblijft, zal er erfbelasting of schenkingsbelasting verschuldigd zijn in die landen, naast de in België verschuldigde belasting; hetzelfde geldt voor Frankrijk, maar enkel voor de schenkingsbelasting) of de plaats van ligging van de goederen;
- > indien de overledene zijn **fiscale verblijfplaats in het buitenland** heeft, zal België enkel erfbelasting heffen op de op haar grondgebied gelegen onroerende goederen (ongeacht de nationaliteit van de overledene);
- > het is het recht van de gewone verblijfplaats van de overledene dat de **burgerrechtelijke** regels bepaalt die van toepassing zijn op de nalatenschap, zonder onderscheid tussen de roerende en onroerende goederen (sinds 17 augustus 2015, ten gevolge van de inwerkingtreding van de Europese verordening betreffende de nalatenschappen). Een toekomstige overleden inwoner van België kan echter beslissen om een ander recht (dan het Belgisch recht) toepasbaar te verklaren op zijn nalatenschap indien hij een andere nationaliteit heeft dan de Belgische nationaliteit. Hij kan het recht van één van zijn andere nationaliteiten kiezen.
Op de wereldwijde nalatenschap van een Frans onderdaan die in België hoofdzakelijk verblijft en die in 2016 overlijdt, zal dus het Belgisch recht worden toegepast. Maar indien hij dit voorziet in een testament, zou hij kunnen kiezen voor het Franse recht dat dan van toepassing zou zijn op de devolutie van zijn gehele nalatenschap, met inbegrip van de goederen in België gelegen.

Het is dus belangrijk om elke internationale implicatie van het vermogen goed te kennen, waarbij in het achterhoofd moet worden gehouden dat, indien de toekomstige overledene zijn gewone verblijfplaats later zou vestigen in een andere staat, die verhuis zijn planningsproject in voorkomend geval ongeldig zou kunnen maken. Elke staat heeft immers een verschillend erfrecht, zowel op burgerrechtelijk als op fiscaal vlak.

5. AAN WIE WENST U UW VERMOGEN OVER TE DRAGEN?

Het is van belang om de personen aan wie u uw vermogen wil overdragen of zij die u absoluut niet wilt begiftigen goed te omschrijven.

6. HET HUWELIJKSVERMOGENSSTELSEL VAN DE ECHTGENOTEN EN HET HUWELIJKSCONTRACT

Indien u aan vermogensplanning wilt doen, moet u zich bekommeren om uw huwelijksvermogensstelsel, dat in voorkomend geval overigens een huwelijksvermogensstelsel naar buitenlands recht zou kunnen zijn.

Zelfs wanneer het huwelijk een einde neemt door het overlijden van één van de echtgenoten is het belangrijk te weten onder welk huwelijksvermogensstelsel het echtpaar valt.

De analyse van het huwelijkscontract moet dus gebeuren vóór enige successieplanning, vermits in het huwelijkscontract ingevoegde clausules deze planning kunnen beïnvloeden.

En als er geen huwelijkscontract is, dan moet het wettelijke stelsel dat van toepassing is op de echtgenoten toegepast worden.

In dat verband weze opgemerkt dat men zich ook moet bekommeren om de contracten die gesloten zijn in het kader van een wettelijke samenwoning of van een samenwoning in het buitenland (PACS in Frankrijk, ...).

7. WENST U UW VERMOGEN BIJ LEVEN OVER TE DRAGEN OF WIL U WACHTEN TOT UW OVERLIJDEN?

Aanvaardt u dat uw bezittingen overgedragen worden bij leven, wenst u te wachten tot uw overlijden of wil u uw beslissing laten afhangen van uw goederen, van uw rechtverkrijgenden of van enige andere overwegingen van burgerrechtelijke of fiscale aard?

Die vraag zal een invloed hebben op de planning zelf: in functie van uw wensen zal u geadviseerd worden om een schenking te doen (overdracht bij leven) en/of een testament (overgang bij uw overlijden); of om het ene of het andere beding van uw huwelijkscontract te wijzigen.

8. IN GEVAL VAN OVERDRACHT VAN UW VERMOGEN BIJ LEVEN, WIL U DAN DE CONTROLE BEHOUDEN OVER HET BEHEER VAN DE GESCHONKEN GOEDEREN EN/OF DE INKOMSTEN VAN DIT VERMOGEN BEHOUDEN?

Betreffende een schenking die wordt voorgesteld in een vermogensplanning zijn er twee “klassieke” vragen:

- > wil de schenker de inkomsten behouden (of zelfs de meerwaarden) van hetgeen hij geschonken heeft of wil hij een rente krijgen als last voor zichzelf en/of voor een derde?
- > wil de schenker de beheers- of beschikkingsbevoegdheid behouden van de goederen die hij wil schenken?

Zo ja, tot welke leeftijd of welke latere gebeurtenis?

Afgeleid daarvan stellen zich dan alle vragen betreffende de garantie van de rente en van de beheersbevoegdheid (clausule van blokkering van de geschonken goederen, ...) en, in voorkomend geval, betreffende het beding van conventionele terugkeer in het kader van een schenking.

9. WILT U EEN ONDERSCHIED MAKEN TUSSEN UW RECHTVERKRIJGENDEN?

Wenst u een rechtverkrijgende te bevoordelen ten opzichte van een andere of wil u, integendeel, de gelijkheid tussen hen bewaren?

In dat laatste geval moet u goed omschrijven wat u verstaat onder “*gelijkheid*”, om latere moeilijkheden te vermijden.

Voorbeeld:

U zou in 2016 baar geld ter waarde van 120.000 € kunnen schenken aan een tweede kind met als doel de economische gelijkheid te bewerkstelligen (gelet op de inflatie) met een schenking van een 100.000 € in baar geld die in 2008 reeds door u werd gedaan aan uw eerste kind. Een schenking van een contant bedrag van 100.000 € aan één kind op dezelfde dag als een schenking van een onroerend goed ter waarde van 100.000 € aan een ander kind komt, voor de meeste mensen, neer op het verwezenlijken van een volkomen gelijkheid, zelfs indien het geschonken onroerend goed, op het ogenblik van het overlijden van de schenker 150.000 € waard is. Maar het Burgerlijk Wetboek stelt dat er in de twee aangehaalde voorbeelden echter een ongelijkheid bestaat tussen de kinderen, die bij uw overlijden tot een dispuut kan leiden dat u niet gewenst hebt en dat zelfs in strijd zou zijn met de door u opgezette successieplanning.

10. WENST U WELBEPAAALDE BEZITTINGEN OVER TE DRAGEN AAN BEPAALDE RECHTVERKRIJGENDEN?

Wenst u dat zij die u wil begiftigen samen dezelfde goederen ontvangen, ook al bezitten ze elk goed dan in onverdeeldheid of wenst u door schenking of testament reeds in een verdeling van de goederen te voorzien in functie van uw rechtverkrijgenden?

Dit kan slaan op het meubilair, onroerende goederen, effecten van vennootschappen, een individuele onderneming,...

Als u welbepaalde goederen zou toewijzen aan deze of gene rechtverkrijgende, zou zich de vraag kunnen stellen naar de gelijkheid of de ongelijkheid tussen de rechtverkrijgenden en de erfrechtelijke reserve van sommige rechtverkrijgenden.

11. DE NIET-VERMOGENSRECHTELIJKE ASPECTEN

Men mag niet vergeten dat diverse aspecten die mogelijk weinig te maken hebben met de vermogensrechtelijke aspecten belangrijk kunnen zijn om latere conflicten te vermijden: de voorbereiding van de begrafenis, de eventuele benoeming van een testamentuitvoerder, de keuze van een voogd voor de minderjarige kinderen in geval van overlijden van beide ouders, de bescherming van een gehandicapt kind, de verdeling van de macht in de onderneming, eenieders taak in die onderneming, de familieovereenkomsten, het levenstestament (Wat als ik onbekwaam wordt om mijn bezittingen te beheren? Wat met de therapeutische hardnekkigheid? Wat met orgaandonatie? Wat met euthanasie?)

12. DE ERFBELASING OF DE SCHENKINGSBELASTING

Naast de fiscale aspecten (directe belastingen) in de successieplanning (vennootschapsbelasting, inkomstenbelasting, meerwaardenbelasting, vermogensbelasting in sommige landen) moeten er ook verschillende vragen gesteld worden betreffende de erfbelastingen de schenkingsbelasting.

De vraag betreffende deze erfbelasting en schenkingsbelasting moet op dynamische wijze en dus niet statisch geanalyseerd worden. Dit wil dus zeggen dat men zich niet alleen de vraag moet stellen wat het bedrag van de erfbelasting zal zijn in geval van een onmiddellijk overlijden, maar dat men zich ook dezelfde vraag moet stellen in geval van overlijden na

verloop van jaren. In voorkomend geval zal de toekomstige overledene verhuisd zijn naar een ander gewest of naar een ander land, zal de samenstelling van zijn vermogen veranderd zijn en kunnen zijn rechtverkrijgenden, bij voorbeeld, ook naar een ander land verhuisd zijn.

Er moet eveneens rekening mee worden gehouden met het feit dat de erf- of schenkingsbelasting kan veranderen naargelang de leeftijd van de erfgenamen, zoals de erfbelasting die verschuldigd is door de langstlevende echtgenoot wanneer hij het vruchtgebruik erft of de schenkingsbelasting in Frankrijk, wanneer de schenking gebeurt met een voorbehoud van vruchtgebruik (naargelang de leeftijd van de schenker die zich het vruchtgebruik voorbehoudt).

De mogelijkheden van fiscale optimalisati moeten, regelmatig, worden herzien in functie van nieuwe omstandigheden. In voorkomend geval, kan hierop geanticipeerd worden, als de schenker zijn toekomstige situatie kent (verplaatsing van de verblijfplaats van één gewest naar een ander of van één land naar een ander, enz.).

De voornaamste tarieven van erfbelasting (in Vlaanderen – successierechten in de twee andere Gewesten) en schenkingsbelasting (in Vlaanderen – schenkingsrechten in de twee andere Gewesten) worden hierna, per gewest, weergegeven.

C. DE DIAGNOSE

Na alle nuttige inlichtingen te hebben ontvangen, kunnen we vervolgens:

- > bij benadering de erfbelasting berekenen die verschuldigd zou kunnen zijn bij uw overlijden,
- > de inkomsten bepalen die gegenereerd worden door het kapitaal met het oog op het verzekeren van uw levensstandaard,
- > en de moeilijkheden van de gegeven situatie vaststellen (kind in het buitenland, bezittingen in het buitenland, gehandicapt kind, familiale moeilijkheden) en ze vertalen in juridische termen (probleem van ongelijkheid tussen de kinderen, fiscale moeilijkheid van een schenking, enz.).

D. HET ZOEKEN NAAR EEN OPLOSSING

Na het stellen van de diagnose zal de vermogensplanner, in nauwe samenwerking met andere beroepsbeoefenaars die zich over het betrokken dossier ontfermen (notaris, bankier, accountant, advocaat, ...), één of meerdere oplossingen voorstellen die aangepast zijn aan de voorgestelde situatie: testament, wijziging van huwelijkscontract, schenking, oprichting van een vennootschap (maatschap of vennootschap met rechtspersoonlijkheid), gespreide belegging van het kapitaal, verkoop van een onroerend goed, wettelijke samenwoning, of elke andere passende oplossing voor het voorgestelde geval.

Het is essentieel om een oplossing voor te stellen die gemakkelijk ten uitvoer kan worden gelegd.

Het volstaat immers niet om een goede theoretische oplossing voor te stellen; ze moet probleemloos kunnen worden uitgevoerd. Het voorstellen van een schenking met voorbehoud van vruchtgebruik kan dus een goede oplossing zijn na de analyse van het voorgestelde geval, maar als de betrokken sommen op een rekening zijn geplaatst bij een bank die de opening van een rekening met opsplitsing van vruchtgebruik/naakte eigendom niet toelaat, dan zal die oplossing misschien moeten herzien worden. Hetzelfde geldt voor de berekening van een rente die de schenker jaarlijks zou kunnen ontvangen van de begiftigde: deze rente

moet eenvoudig berekenbaar zijn.

E. DE OPVOLGING VAN DE PLANNING: DE UITVOERING VAN DE VERRICHTINGEN

Het is niet voldoende om een oplossing voor te stellen of voor te bereiden in het kader van een successieplanning: ze moet ook nog uitgevoerd worden tot de afronding ervan. Een gedeeltelijke uitvoering kan de voorziene oplossing nutteloos of zonder gevolg maken.

Voorbeelden:

- > Bij een notariële schenking van roerende waarden die ingeschreven zijn op een bankrekening mag men niet vergeten die waarden over te brengen naar één of meerdere nieuwe rekeningen (in voorkomend geval opgesplitst in vruchtgebruik/naakte eigendom) op naam van de begiftigde.
- > Bij een schenking van de aandelen van een vennootschap moet het aandelenregister van die vennootschap gewijzigd worden (indien de aandelen op naam zijn), en moet men in voorkomend geval de leidinggevende instanties van de vennootschap op de hoogte brengen van die wijziging.
- > Na het opstellen van een testament moet dat testament neergelegd worden bij een notaris of moet worden voorzien in de bewaring ervan.
- > Als een schenking wordt gedaan ten gunste van een persoon die in het buitenland verblijft, moet die schenking worden aangegeven in het land waar de begiftigde verblijft en moet, in voorkomend geval, de schenkingsbelasting in dat land worden betaald.
- > Na een schenking van een onroerend goed moet de verzekeringsmaatschappij die dat onroerend goed dekt op de hoogte worden gebracht van de verandering van eigenaar.

F. DE CHECK-UP VAN DE PLANNING

1. OPVOLGING OP KORTE TERMIJN

Na de uitvoering van een oplossing in het kader van een successieplanning moet de opvolging op korte termijn van die oplossing bekeken worden.

Voorbeelden:

- > Na een fiscale regularisatie van de inkomsten moet men ervoor zorgen dat de inkomsten van het volgende jaar worden aangegeven in de jaarlijkse belastingsaangifte.
- > Na een schenking in volle eigendom van waarden die in het buitenland zullen blijven, moet nagegaan worden of de begiftigde het volgende jaar de rekening die hij op zijn naam geopend heeft en de ontvangen inkomsten correct aangeeft. Hetzelfde geldt indien er een schenking in volle eigendom wordt gedaan van een in het buitenland gelegen onroerend goed.

2. OPVOLGING OP MIDDELLANGE TERMIJN

Voorbeelden:

- > Het opgemaakte testament moet op regelmatige tijdstippen herlezen worden vermits de wensen van de toekomstige overledene kunnen evolueren. De wet kan eveneens veranderen en de levensomstandigheden kunnen een volledige herziening van de inhoud of de vorm van het testament tot gevolg hebben.
- > De persoon die bezig is met zijn vermogensplanning moet de begunstigingsclausule van de door hem afgesloten verzekeringsovereenkomsten of de statuten van de vennootschappen of de samenstelling van zijn vermogen op regelmatige tijdstippen herzien.

3. NIEUWE GEBEURTENISSEN

- > Het vermogensrecht evolueert voortdurend. Er moet dus rekening worden gehouden met wetswijzigingen, reglementaire en administratieve wijzigingen en wijzigingen in de rechtspraak.
- > De opvolging van een successieplanning is ook noodzakelijk wanneer er zich nieuwe “familiale” gebeurtenissen voordoen, zoals het overlijden van de vruchtgebruiker (wat in voorkomend geval kan aanleiding geven tot de aanwas van het vruchtgebruik ten gunste van een andere vruchtgebruiker).
- > Een begunstigde kan ook overlijden vóór de schenker of zich in het buitenland vestigen; er kunnen ook veranderingen optreden in de menselijke relaties tussen de personen van eenzelfde familie of tussen naasten, enz.

4. BEWARING VAN DOCUMENTEN

In het kader van de opvolging van een successieplanning is het essentieel dat er wordt gezorgd voor de bewaring van de documenten, in voorkomend geval gedurende tientallen jaren:

Voorbeelden:

- > De bankuittreksels van het debet van de rekening van de naakte eigenaar, in het kader van de gesplitste aankoop van een goed in vruchtgebruik/naakte eigendom.
- > De notulen van de algemene vergaderingen en de rekeningen van de maatschappen.
- > De ‘bijvoeglijke akte’ van een roerende niet notariële schenking, enz.

DE ERFBELASTING EN SCHENKINGSBELASTING: OFFICIËLE TARIEVEN

De erfbelasting (of successierechten) en de schenkingsbelasting (of schenkingsrechten) verschillen per Gewest.

A. DE SUCCESSIERECHTEN EN DE SCHENKINGSRECHTEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

1. SUCCESSIERECHTEN

- > Als de overledene in België verblijft op datum van zijn overlijden en voornamelijk in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft verbleven in de laatste vijf jaar voorafgaand aan zijn overlijden, zullen **al zijn goederen** (ongeacht waar zij zich bevinden in België of in het buitenland) onderworpen worden aan de **Brusselse** successierechten en schenkingsrechten.
- > De tarieven van de successierechten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn de volgende:

Tabel I bevat het tarief dat van toepassing is in rechte lijn, tussen echtgenoten en tussen wettelijke samenwoners. Dit tarief wordt per rechtverkrijgende toegepast op zijn aandeel in de goederen van de nalatenschap.

Tabel II bevat het tarief dat van toepassing is tussen broers en zussen. Dit tarief wordt per rechtverkrijgende toegepast op zijn aandeel in de goederen van de nalatenschap.

Tabel III bevat het tarief tussen ooms of tantes en neven of nichten. Dit tarief wordt daarentegen toegepast **op de globale som van hetgeen ontvangen wordt door de begunstigten samen.**

Tabel IV bevat het tarief tussen alle andere personen (buiten specifieke tarieven, bijvoorbeeld voor de VZW's of de Stichtingen). Dit tarief wordt eveneens toegepast **op de globale som van hetgeen ontvangen wordt door de begunstigten samen.**

TABEL I
Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en gelijkgestelden

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaandeschijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 50.000 €	3 %	
50.000 € - 100.000 €	8 %	1.500 €
100.000 € - 175.000 €	9 %	5.500 €
175.000 € - 250.000 €	18 %	12.250 €
250.000 € - 500.000 €	24 %	25.750 €
Boven 500.000 €	30 %	85.750 €

TABEL II
Tarief tussen broers en zussen

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaandeschijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 12.500 €	20%	
12.500 € - 25.000 €	25 %	2.500 €
25.000 € - 50.000 €	30 %	5.625 €
50.000 € - 100.000 €	40 %	13.125 €
100.000 € - 175.000 €	55 %	33.125 €
175.000 € - 250.000 €	60 %	74.375 €
Boven 250.000 €	65 %	119.375 €

TABEL III
Tarief tussen ooms of tantes en neven of nichten

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaandeschijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 50.000 €	35 %	
50.000 € - 100.000 €	50 %	17.500 €
100.000 € - 175.000 €	60 %	42.500 €
Boven 175.000 €	70 %	87.500 €

TABEL IV
Tarief tussen alle andere personen

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaandeschijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 50.000 €	40 %	
50.000 € - 75.000 €	55 %	20.000 €
75.000 € - 175.000 €	65 %	33.750 €
Boven 175.000 €	80 %	98.750 €

Voor de **echtgenoot en de wettelijke samenwoner** (die geen afstammeling of ascendent, broer of zus, oom of tante, neef of nicht van de overledene is) is er een vrijstelling van successierechten op het ontvangen aandeel in de gezinswoning op de dag van het overlijden. In dat geval wordt dit onroerend goed volledig uit de belastbare grondslag van de rechthebbende van de vrijstelling gehouden.

Voor de gezinswoning die door de overledene ten minste vijf jaar bewoond wordt op de datum van zijn overlijden, die zou geërfd worden door een persoon die onder Tabel I kan vallen (buiten de echtgenoot en de hoger gedefinieerde wettelijke samenwoner die zijn vrijgesteld van de successierechten), worden de successierechten als volgt verminderd:

Tabel betreffende het preferentieel tarief voor de vererving van de gezinswoning

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaandeschijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 50.000 €	2 %	
50.000 € - 100.000 €	5,3 %	1.000 €
100.000 € - 175.000 €	6 %	3.650 €
175.000 € - 250.000 €	12 %	8.150 €
250.000 € - 500.000 €	24 %	17.150 €
Boven 500.000 €	30 %	77.150 €

Indien er andere goederen geërfd worden door zij die dit verminderd tarief genieten, worden die andere goederen belast aan de “normale” tarieven van Tabel I op de hogere schijven (dus rekening houdend met de waarde van de gezinswoning die de laagste schijven al zal opvullen).

- > De persoon die het vruchtgebruik van de nalatenschap erft (meestal de langstlevende echtgenoot of wettelijke samenwoner) zal successierechten verschuldigd zijn op dat vruchtgebruik.

De belasting van dat vruchtgebruik geschiedt op een percentage van de volle eigendom (naargelang de leeftijd van de vruchtgebruiker op datum van het openvallen van de nalatenschap). De naakte eigenaar(s) wordt (worden) belast op een grondslag die berekend wordt op het verschil tussen de volle eigendom en het vruchtgebruik.

Het percentage van het vruchtgebruik ten opzichte van de volle eigendom is als volgt:

- > 64 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 30 en 39 jaar is ;
- > 56 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 40 en 49 jaar is;
- > 52 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 50 en 54 jaar is;
- > 44 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 55 jaar en 59 jaar is;
- > 38 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 60 en 64 jaar is;
- > 32 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 65 jaar en 69 jaar is;
- > 24 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 70 en 74 jaar is;
- > 16 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 75 en 79 jaar is;
- > 8 %, indien de vruchtgebruiker 80 jaar of ouder is.

Indiende langstlevende echtgenoot die het volledige vruchtgebruik erft 59 jaar is, er twee kinderen zijn en het belastbare vermogen 500.000 € bedraagt, zal de echtgenoot dus belast worden op $500.000 \text{ €} \times 44\%$ (220.000 €) en elk kind op $500.000 \text{ €} \times 56\% \times \frac{1}{2} = 140.000 \text{ €}$.

Bij het overlijden van de vruchtgebruiker zal zijn vruchtgebruik toevallen aan de naakte eigenaars zonder bijkomende successierechten.

- > De successierechten voor een legaat door een inwoner van Brussel aan een Stichting van openbaar nut gelegen in de Europese Economische Ruimte bedragen 6,6 % en voor een legaat aan een private stichting gelegen in de Europese Economische Ruimte 25 %. Voor een VZW gelegen in de Europese Economische Ruimte zal het gaan om een tarief van 25 % of van 12,5 % indien de VZW fiscaal erkend is, m.n. indien zij een belastingvermindering kan doen genieten voor een schenking aan haar van 40 € of meer.

2. DE SCHENKINGSRECHTEN

- > De schenkingsrechten verschuldigd op een **in België gelegen onroerend goed** worden berekend op basis van de tarieven die van toepassing zijn sinds 1 januari 2016 (dit tarief is gelijk aan 7% voor een onroerende schenking aan een VZW of een Stichting).

Een schenking met voorbehoud van vruchtgebruik zal belast worden in volle eigendom, zonder aftrek van de waarde van het vruchtgebruik.

De waarde van de onroerende schenkingen die reeds zijn gebeurd tussen dezelfde partijen in de drie afgelopen jaren wordt gecumuleerd en wordt toegevoegd aan de waarde van de nieuwe schenking om het tarief van de rechten daarvan te berekenen. De schenkingsrechten die reeds betaald werden bij vorige schenkingen worden beschouwd als een voorschot.

Daarentegen, zal, in geval van overlijden van de schenker binnen de drie jaar na deze schenking, de waarde hiervan niet meer opgenomen worden in de belastbare basis voor de berekening van de door de erfgenaam-begiftigde verschuldigde successierechten op de andere goederen die hij in de nalatenschap verkrijgt (geen progressievoorbehoud meer).

- > Voor de schenkingen **van in het buitenland gelegen onroerende goederen**, is er geen schenkingsrecht verschuldigd in België.

TABEL I (sinds 1 januari 2016)

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaandeschijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 150.000 €	3 %	
150.000 € - 250.000 €	9 %	4.500 €
250.000 € - 450.000 €	18 %	13.500 €
Boven 450.000 €	27 %	49.500 €

Dit tarief is van toepassing voor een schenking aan descendenten, ascendenten, een echtgenoot of wettelijke samenwoner. Elke begiftigde wordt belast op het aan hem geschonken deel.

Het verminderd schenkingsrecht dat van toepassing was op een schenking van de gezinswoning is met ingang van 1 januari 2016 afgeschaft.

TABEL II (sinds 1 januari 2016)
Tarief tussen alle andere personen

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaandeschijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 150.000 €	10 %	
150.000 € - 250.000 €	20 %	15.000 €
250.000 € - 450.000 €	30 %	35.000 €
Boven 450.000 €	40 %	95.000 €

Ook hier vindt de berekening plaats op het geschonken deel in hoofde van elke begiftigde.

- > Voor een schenking van **roerende goederen** of van **roerende waarden** zijn er twee mogelijkheden:

- > Ofwel wenst de schenker de schenking die hij niet voor een Belgische notaris verricht (schenking voor een notaris in het buitenland, bankgift) niet te registreren en is er geen schenkingsrecht verschuldigd.

Indien de schenker echter overlijdt binnen de drie jaar na de schenking, zijn er successierechten verschuldigd op wat geschonken is.

- > Ofwel registreert de schenker de roerende schenking aan het tarief van 3 % (in rechte lijn, tussen echtgenoten of tussen wettelijke samenwoners) of 7 % (alle andere). In dat geval wordt de geregistreerde roerende schenking niet meer in aanmerking genomen voor de berekening van de successierechten op de resterende

goederen bij overlijden (zelfs indien de schenker overlijdt binnen de drie jaar volgend op de schenking).

Het is mogelijk om een roerende schenking, die niet verleden werd voor een Belgisch notaris, in eerste instantie niet te registreren en het, vervolgens en binnen de termijn van drie jaar, toch te willen registreren, teneinde het risico van een overlijden van de schenker binnen deze termijn van drie jaar te vermijden.

B. ERFBELASTING EN SCHENKINGSBELASTING IN HET VLAAMS GEWEST

1. ERFBELASTING

- > Als de overledene in België verblijft en voornamelijk in het Vlaams Gewest heeft verbleven in de laatste vijf jaar voorafgaand aan zijn overlijden, worden **al zijn goederen** (in België en in het buitenland; alle onroerende en roerende goederen moeten dus aangegeven worden, in België en in het buitenland) onderworpen aan de **Vlaamse** erfbelasting of schenkingsbelasting.
- > De tarieven van de erfbelasting in het Vlaams Gewest zijn de volgende:

Vooreerst is er tabel I, van toepassing in rechte lijn, tussen echtgenoten en op bepaalde gelijkgestelden.

TABEL I
Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en gelijkgestelden

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 50.000 €	3 %	
50.000 € - 250.000 €	9 %	1.500 €
Boven 250.000 €	27 %	19.500 €

Dat tarief wordt toegepast per begunstigde erfgenaam of legataris op de onroerende goederen enerzijds en op de roerende goederen anderzijds. Er is dus een splitsing tussen het roerend en onroerend erfdeel of legaat: de erfbelasting voor elke soort van goederen wordt berekend door opnieuw te vertrekken vanaf het tarief op de laagste schijven.

Onder “*gelijkgestelden*” wordt o.m. verstaan: 1) de wettelijke samenwoner 2) alle personen die op datum van overlijden ten minste één jaar ononderbroken feitelijk samenwonen met de overledene – die samenwoning kan o.a. bewezen worden door middel van een uittreksel van het bevolkingsregister en 3) de kinderen van de andere echtgenoot of van een wettelijke of feitelijke samenwoner.

TABEL II
Tarief tussen andere personen dan de afstammelingen in rechte lijn, echtgenoten en gelijkgestelden

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A		Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven	
Van ... tot en met ...	Tussen broers en zussen	Tussen alle anderen	tussen broers en zussen	tussen alle anderen
0,01 € - 75.000 €	30 %	45 %		
75.000 € - 125.000 €	55 %	55 %	22.500 €	33.750 €
Boven 125.000 €	65 %	65 %	50.000 €	61.250 €

De in tabel I bepaalde splitsing tussen roerende en onroerende goederen is niet van toepassing in tabel II. Alle goederen worden dus samengenomen voor de berekening van de erfbelasting per erfgenaam of legataris in deze tabel.

Bovendien wordt de erfbelasting, voor de rechtverkrijgenden die zich in de categorie “*tussen alle anderen*” bevinden, dit wil zeggen vanaf een verwantschap tussen de overledene en neven en nichten, berekend door de erfdelen en/of legaten die verkregen zijn door alle personen in deze categorie te globaliseren. Indien tien neven elk 25.000 € ontvangen, worden zij aldus niet belast op 10 x 25.000 €, maar op het globale bedrag van 250.000 €, hetgeen uiteraard een verhoging van de te betalen belasting voor gevolg heeft.

- De voornaamste gezinswoning van de decujus op datum van overlijden is vrijgesteld

Die vrijstelling geldt echter slechts voor de echtgenoot, de wettelijke samenwoner of de feitelijke samenwoner die sinds 3 jaar met de overledene ononderbroken samenwoonde, **maar niet** voor de afstammelingen of gelijkgestelden (zelfs samenwonenden), de ascendenten en andere erfgenamen van de overledene.

- De persoon die een vruchtgebruik erft in de nalatenschap (meestal de langstlevende echtgenoot of wettelijke samenwoner) zal erfbelasting verschuldigd zijn op dat vruchtgebruik

De belasting van dat vruchtgebruik is gebaseerd op een percentage van de volle eigendom (in functie van de leeftijd van de vruchtgebruiker op datum van openvallen van de nalatenschap). De naakte eigenaar(s) wordt (worden) belast op basis van het verschil tussen de volle eigendom en het vruchtgebruik.

Het percentage van het vruchtgebruik ten opzichte van de volle eigendom is als volgt:

- > 64 %, indien de vruchtgebruiker tussen 30 en 39 jaar is;
- > 56 %, indien de vruchtgebruiker tussen 40 en 49 jaar is;
- > 52 %, indien de vruchtgebruiker tussen 50 en 54 jaar is;
- > 44 %, indien de vruchtgebruiker tussen 55 en 59 jaar is;
- > 38 %, indien de vruchtgebruiker tussen 60 en 64 jaar is;
- > 32 %, indien de vruchtgebruiker tussen 65 en 69 jaar is;
- > 24 %, indien de vruchtgebruiker tussen 70 en 74 jaar is;
- > 16 %, indien de vruchtgebruiker tussen 75 en 79 jaar is;

- > 8 %, indien de vruchtgebruiker 80 jaar of ouder is.

Voorbeeld: X overlijdt en laat zijn echtgenote, 64 jaar oud, en zijn twee kinderen na. Het roerend vermogen bedraagt 500.000 € en de langstlevende echtgenoot krijgt het vruchtgebruik ervan. De langstlevende echtgenoot zal belast worden op 500.000 € x 38 % = 190.000 €. Elk kind zal belast worden op 500.000 € x 62 % x ½ = 155.000 €.

Bij het overlijden van de vruchtgebruiker valt zijn vruchtgebruik toe aan de naakte eigenaars zonder bijkomende heffing van een erfbelasting hierop.

- Een legaat gedaan door een inwoner van Vlaanderen aan een Stichting van openbaar nut gevestigd in de Europese Economische Ruimte, aan een Private Stichting in de Europese Economische Ruimte of aan een VZW in de Europese Economische Ruimte zal belast worden aan het tarief van 8,5%

2. DE SCHENKINGSBELASTING

- > Voor Belgische onroerende goederen is de schenkingsbelasting in rechte lijn, tussen echtgenoten en samenwoners alsook tussen alle anderen de volgende en dit sinds 1 juli 2015:

1. Basistarief

TABEL 1 (sinds 1 juli 2015)
Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en gelijkgestelden

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven
Van ... tot en met...		
0,01 € - 150.000 €	3 %	
150.000 € - 250.000 €	9 %	4.500 €
250.000 € - 450.000 €	18 %	13.500 €
Boven 450.000 €	27 %	49.500 €

TABEL 2 (sinds 1 juli 2015)
Tarief tussen alle anderen

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven
Van ... tot en met...		
0,01 € - 150.000 €	10 %	
150.000 € - 250.000 €	20 %	15.000 €
250.000 € - 450.000 €	30 %	35.000 €
Boven 450.000 €	40 %	95.000 €

Elke begunstigde wordt op zijn geschonken deel belast.

Een schenking met voorbehoud van vruchtgebruik wordt belast op de waarde van het

onroerend goed in volle eigendom, zonder aftrek van het vruchtgebruik.

De waarde van de onroerende schenkingen die reeds zijn gebeurd tussen dezelfde partijen in de drie afgelopen jaren wordt gecumuleerd en wordt toegevoegd aan de waarde van de nieuwe schenking om het tarief van de schenkingsbelasting daarvan te berekenen. De schenkingsbelasting die reeds betaald werd bij vorige schenkingen wordt beschouwd als een voorschot. Er geldt eveneens progressievoorbehoud indien de schenker overlijdt binnen de drie jaar na de schenking (waarbij de waarde van het geschonken goed meegerekend wordt voor de berekening van de verschuldigde erfbelasting op de andere onroerende goederen – in geval van splitsing in tarief I – of op de andere goederen – in de andere tarieven waar er geen splitsing is – die de begunstigde ook in de nalatenschap verkrijgt)

2. Verlaagd tarief

Het Vlaams Gewest voorziet, anderzijds, ook in een verlaagd tarief voor de onroerende schenkingsbelasting, als volgt berekend:

TABEL 1 (sinds 1 juli 2015)
Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en gelijkgestelden

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven
Van ... tot en met...		
0,01 € - 150.000 €	3 %	
150.000 € - 250.000 €	6 %	4.500 €
250.000 € - 450.000 €	12 %	10.500 €
Boven 450.000 €	18 %	34.500 €

TABEL 2 (sinds 1 juli 2015)
Tarief tussen alle anderen

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven
Van ... tot en met...		
0,01 € - 150.000 €	9 %	
150.000 € - 250.000 €	17 %	13.500 €
250.000 € - 450.000 €	24 %	30.500 €
Boven 450.000 €	31 %	78.500 €

Vereisten voor de toekenning van dit verlaagd tarief zijn :

- Het feit dat dit onroerend goed in het Vlaams Gewest moet zijn gelegen.

Dit verlaagd recht zal dus niet van toepassing zijn indien de schenker, verblijfhouder in het Vlaams Gewest, een schenking doet van een onroerend goed dat in het Waals of Brussels Hoofdstedelijk Gewest is gelegen.

- Als aan de eerste voorwaarde voldaan is, moet men een onderscheid maken tussen twee mogelijke hypothesen voor dit verlaagd tarief:
  - Artikel 2.8.4.3.1 § 1 van het VCF voorziet dat dit verlaagd tarief kan worden toegekend als de begunstigden (of één van hen) renovatiewerken laten uitvoeren in de vijf jaar volgend op de datum van de schenkingsakte voor een minimumbedrag van 10.000 € exclusief BTW. Dit moet worden bewezen aan de hand van facturen opgesteld door geregistreerde aannemers en de renovatiewerken moeten betrekking hebben op de verschillende energiebesparende onroerende werkzaamheden vervat in het Decreet van 19 november 2010 (isolatie van de zolder, het dak of de spouwmuur, installatie van zonnepanelen, enz.)

Het bedrag van 10.000 € wordt niet geïndexeerd en er wordt ook niet bepaald wie dit bedrag dient te betalen. Dit zou dus door de schenkers kunnen gebeuren, bij voorbeeld indien zij zich het vruchtgebruik van het goed hebben voorbehouden.

Bij de registratie van de schenkingsakte zal het basisbedrag worden geheven. Als nadien en binnen de gestelde termijn het bewijs wordt gelverd van de gefactureerde renovatiewerken kan het verschil tussen het basis- en verlaagd tarief worden teruggevorderd.

- Dit verlaagd tarief is eveneens van toepassing indien het onroerend goed in het Vlaams Gewest gelegen door de begiftigden (of door één van hen) verhuurd wordt binnen de drie jaar van de datum van de schenkingsakte met een conformiteitsattest in de zin van titel III, hoofdstuk II van het Decreet van 15 juli 1997 (Vlaamse Wooncode) en voor zover dit geregistreerd huurcontract wordt afgesloten voor een minimumduur van 9 jaar (beide documenten dienen na de schenking te zijn opgesteld). Het is echter niet vereist dat de begiftigde de huurovereenkomst tekent. Dit kan ook de schenker zijn, indien deze zich het vruchtgebruik van het geschonken onroerend goed heeft voorbehouden.

Ook hier zal eerst de schenkingsbelasting geheven worden aan het basistarief met een terugbetaling van het verschil tussen dit tarief en het verlaagd tarief indien aan de wettelijke voorwaarden is voldaan. Dit verschil zal nadien terugbetaald moeten worden (met een verhoging van 20%) indien de huur uiteindelijk geen 9 jaar heeft geduurd. Men kan aan deze terugbetalingsplicht ontkomen door een nieuw huurcontract van 9 jaar en conformiteitsattest voor te leggen binnen de zes maanden na beëindiging van de eerste huurovereenkomst of in geval van overmacht.

- > Voor schenkingen **van in het buitenland gelegen onroerende goederen** is er geen schenkingsbelasting verschuldigd in België.
- > Voor een schenking van **roerende goederen** of **roerende waarden** zijn er twee mogelijkheden:

Ofwel wenst de schenker de schenking die hij, zonder tussenkomst van een Belgische notaris (voor een buitenlandse notaris, handgift, bankgift,....) heeft gedaan niet te registreren en is er geen schenkingsbelasting verschuldigd.

Indien de schenker echter overlijdt binnen de drie jaar na de schenking, is er erfbelasting verschuldigd op hetgeen geschonken werd.

Ofwel registreert de schenker de roerende schenking aan het tarief van 3 % (rechte lijn, tussen echtgenoten of samenwonenden) of 7 % (alle andere) (de registratie vindt altijd plaats wanneer de schenking verleden wordt voor een Belgische notaris). In dat geval wordt de roerende schenking niet meer in aanmerking genomen, ook niet voor de

berekening van de erfbelasting op de overblijvende goederen bij het overlijden (ook als de schenker zou overlijden binnen de drie jaar na de schenking).

Het tarief bedraagt 5,5 % voor een schenking aan stichtingen van openbaar nut, private stichtingen en de VZW's die gelegen zijn in de Europese Economische Ruimte (zelfde tarief voor de roerende en onroerende goederen).

Het is mogelijk om een roerende schenking die niet verleden is voor een Belgische notaris niet te registreren en ze vervolgens toch te willen registreren (door zich bij de bevoegde ambtenaar van VLABEL), binnen de daarop volgende drie jaar, om het risico van een overlijden van de schenker binnen de termijn van drie jaar te vermijden.

C. SUCCESSIE- EN SCHENKINGSRECHTEN IN HET WAALS GEWEST

Als de overledene in België verblijft en voornamelijk in het Waals Gewest heeft verbleven in de vijf laatste jaar voorafgaand aan zijn overlijden, worden **al zijn goederen** (ongeacht waar ze zich bevinden in België of in het buitenland; alle goederen ter wereld moeten aldus aangegeven worden in België) onderworpen aan de **Waalse** successie- en schenkingsrechten.

1. SUCCESSIERECHTEN

> De tarieven van de successierechten zijn de volgende (per begunstigde):

TABEL 1
Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten en gelijkgestelden

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 12.500 €	3 %	
12.500 € - 25.000 €	4 %	375 €
25.000 € - 50.000 €	5 %	875 €
50.000 € - 100.000 €	7 %	2.125 €
100.000 € - 150.000 €	10 %	5.625 €
150.000 € - 200.000 €	14 %	10.625 €
200.000 € - 250.000 €	18 %	17.625 €
250.000 € - 500.000 €	24 %	26.625 €
Boven 500.000 €	30 %	86.625 €

Onder “*gelijkgestelden*” verstaat men onder meer de wettelijke samenwoner (die zijn domicilie heeft bij de overledene) en de kinderen van de echtgenoot of van de wettelijke samenwoner.

TABEL II
**Tarief tussen andere personen dan de afstammelingen in rechte lijn,
de echtgenoten en gelijkgestelden**

A Van ... tot en met ...	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A			Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven		
	Tussen broers en zussen	Tussen oom of tante en neef of nicht	Tussen en alle andere	Tussen broers en zussen	Tussen oom of tante en neef of nicht	Tussen alle andere
0,01 € - 12.500 €	20 %	25 %	30 %			
12.500 € - 25.000 €	25 %	30 %	35 %	2.500 €	3.125 €	3.750 €
25.000 € - 75.000 €	35 %	40 %	60 %	5.625 €	6.875 €	8.125 €
75.000 € - 175.000 €	50 %	55 %	80 %	23.125 €	26.875 €	38.125 €
Boven 175.000 €	65 %	70 %	80 %	73.125 €	81.875 €	118.125 €

- > Wanneer de overledene in Wallonië een onroerend goed bezit waarin hij op de datum van zijn overlijden ten minste vijf jaar zijn hoofdverblijfplaats heeft gehad en dat geërfd wordt door een persoon die onder Tabel I kan vallen, wordt dit onroerend goed belast volgens het hiernavolgende preferentiële tarief:

Tabel betreffende het preferentiële tarief voor de vererving van de gezinswoning

A Nettoschijf	Echtgenoot of wettelijk samenwonende		Erfgenaam, begiftigde, legataris in rechte lijn	
	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven
Van ... tot en met ...				
0,01 € - 25.000 €			1 %	
25.000 € - 50.000 €			2 %	250 €
50.000 € - 160.000 €			5 %	750 €
160.000 € - 175.000 €	5 %		5 %	6.250 €
175.000 € - 250.000 €	12 %	750 €	12 %	7.000 €
250.000 € - 500.000 €	24 %	9.750 €	24 %	16.000 €
Boven 500.000 €	30 %	69.750 €	30 %	76.000 €

Indien de overledene andere goederen heeft dan deze die vererfd worden aan dit verlaagd tarief dan zullen deze andere goederen belast worden aan het “normaal” tarief van Tabel I, met inachtneming van de waarde van de gezinswoning (die zal worden aangerekend op de laagste schijven)

- > Een persoon die het vruchtgebruik van de nalatenschap erft (meestal van de langstlevende echtgenoot of samenwonende) zal successierechten betalen op dat vruchtgebruik.

De belasting van dat vruchtgebruik is gebaseerd op een percentage van de volle eigendom (in functie van de leeftijd van de vruchtgebruiker op datum van opvallen van de nalatenschap). De naakte eigenaar(s) wordt (worden) belast op basis van het verschil tussen de volle eigendom en het vruchtgebruik. Het percentage van het vruchtgebruik ten opzichte van de volle eigendom is als volgt:

- > 64 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 30 en 39 jaar is;
- > 56 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 40 en 49 jaar is;
- > 52 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 50 en 54 jaar is;
- > 44 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 55 en 59 jaar is;
- > 38 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 60 en 64 jaar is;
- > 32 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 65 en 69 jaar is;
- > 24 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 70 en 74 jaar is;
- > 16 %, indien de vruchtgebruiker tussen de 75 en 79 jaar is;
- > 8 %, indien de vruchtgebruiker 80 jaar of ouder is.

Voorbeeld: X overlijdt en laat haar echtgenoot, 62 jaar oud, en twee kinderen na. Het vermogen van de nalatenschap bedraagt 500.000 € en de echtgenoot krijgt het vruchtgebruik van de nalatenschap. De echtgenoot zal belast worden op $500.000 \text{ €} \times 38 \% = 190.000 \text{ €}$. Elk kind zal belast worden op $500.000 \text{ €} \times 62 \% \times \frac{1}{2} = 155.000 \text{ €}$.

Bij het overlijden van de vruchtgebruiker valt zijn vruchtgebruik toe aan de naakte eigenaars zonder bijkomende successierechten.

- > Een legaat gedaan door een inwoner van het Waals gewest aan een Stichting van openbaar nut gelegen in de Europese Economische Ruimte, aan een Private stichting in de Europese Economische Ruimte of aan een VZW in de Europese Economische Ruimte wordt belast met successierechten aan 7 %.

2. DE SCHENKINGSRECHTEN

- > De schenkingsrechten voor de **Belgische onroerende goederen** worden berekend aan de nieuwe tarieven die van toepassing zijn sinds 1 januari 2016 (voor een schenking aan een Stichting of VZW bedraagt dit tarief, onder bepaalde voorwaarden, 7%).

Een schenking met voorbehoud van vruchtgebruik wordt belast op de waarde van het onroerend goed **in volle eigendom**, zonder aftrek van het vruchtgebruik.

Elke begunstigde wordt belast op wat hij ontvangt.

De waarde van de onroerende schenkingen die reeds zijn gebeurd tussen dezelfde partijen in de drie afgelopen jaren wordt gecumuleerd en wordt toegevoegd aan de waarde van de nieuwe schenking om het tarief van de rechten daarvan te berekenen. De schenkingsrechten die reeds betaald werden bij de vorige onroerende schenkingen worden beschouwd als een

voorschot.

En indien de schenker overlijdt binnen de drie jaar zal de waarde van de schenking worden opgenomen in de belastbare basis voor de berekening van de successierechten verschuldigd op de andere erfgoederen die de begunstigde in deze nalatenschap verkrijgt (progressievoorbehoud).

De vernieuwde onroerende schenkingsrechten zijn de volgende:

TABEL 1 (sinds 1 januari 2016)
Tarief in rechte lijn, tussen echtgenoten, wettelijke samenwoners en gelijkgestelden

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 25.000 €	3 %	
25.000 € - 100.000 €	4 %	750 €
100.000 € - 175.000 €	9 %	3.750 €
175.000 € - 200.000 €	12 %	10.500 €
200.000 € - 400.000 €	18 %	13.500 €
400.000 € - 500.000 €	24 %	49.500 €
Boven 500.000 €	30%	73.500 €

TABEL 2 (sinds 1 januari 2016)
Tarief tussen andere anderen

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A			Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven		
Van ... tot en met ...	Tussen broers en zussen	Tussen oom of tante en neef of nicht	Tussen ealle andere	Tussen broers en zussen	Tussen oom of tante en neef of nicht	Tussen alle andere
0,01 € - 50.000 €	10 %	10 %	20 %			
50.000 € - 75.000 €	10 %	20 %	30 %	5.000 €	5.000 €	10.000 €
75.000 € - 150.000 €	20 %	20 %	30 %	7.500 €	10.000 €	17.500 €
150.000 € - 175.000 €	20 %	30 %	40 %	22.500 €	25.000 €	40.000 €
175.000 € - 300.000 €	30 %	30 %	40 %	27.500 €	32.500 €	50.000 €
300.000 € - 350.000 €	30%	40%	50%	65.000 €	70.000 €	100.000 €
350.000 € - 450.000 €	40%	40%	50%	80.000 €	90.000 €	125.000 €

€						
Boven 450.000 €	40%	50%	50%	120.000 €	130.000 €	175.000 €
€						

Er bestaat ook een verlaagd tarief voor de schenking van de voornaamste gezinswoning van de schenker in het Waals gewest. Onder bepaalde voorwaarden kan een schenking, in volle eigendom, van een aandeel van de schenker in de voornaamste gezinswoning gelegen in het Waals gewest en door de schenker betrokken als voornaamste gezinswoning sinds minstens vijf jaar op datum van schenking genieten van een voorkeurstarief.

Dit voorkeurstarief geldt enkel voor begiftigden onder tabel 1 en is het volgende:

**TABEL 1 : voorkeurstarief voor de schenking van de gezinswoning
(sinds 1 januari 2016)**

A	Tarief toepasselijk op de overeenstemmende schijf in kolom A	Totaal bedrag van de belasting over de voorgaande schijven
Van ... tot en met ...		
0,01 € - 25.000 €	1 %	
25.000 € - 50.000 €	2 %	250 €
50.000 € - 100.000 €	4 %	750 €
100.000 € - 175.000 €	5 %	2.750 €
175.000 € - 250.000 €	9 %	6.500 €
250.000 € - 400.000 €	18 %	13.250 €
400.000 € - 500.000 €	24 %	40.250 €
Boven 500.000 €	30%	64.250 €

> Voor schenkingen **van in het buitenland gelegen onroerende goederen**, is er geen schenkingsrecht verschuldigd in België.

> Voor een schenking van **roerende goederen** of van **roerende waarden** zijn er twee mogelijkheden:

> Ofwel wenst de schenker de schenking die hij doet niet te registreren (dit kan enkel buiten een Belgische notaris om: buitenlandse notaris, schenking door overschrijving, ...) en is er geen schenkingsrecht verschuldigd.

Indien de schenker echter overlijdt binnen de drie jaar na de schenking, zijn er successierechten verschuldigd op hetgeen geschonken werd.

> Ofwel registreert de schenker de roerende schenking aan het tarief van 3,3 % (schenking aan een persoon in rechte lijn, echtgenoot, wettelijk samenwoner), 5,5 % (neven en nichten, broers en zussen) of 7,7 % (andere) (de registratie vindt altijd plaats wanneer de schenking verleden wordt voor een Belgische notaris). In dat geval wordt de roerende schenking niet meer in aanmerking genomen voor de berekening van de successierechten op de overblijvende goederen bij het overlijden (ook als de schenker overlijdt binnen de drie jaar na de schenking).

Het is mogelijk om een roerende schenking, niet verleden voor een Belgische notaris, eerst niet te registreren en ze, vervolgens, toch te willen registreren binnen de daarop volgende drie jaar, om aldus het risico van het overlijden van de schenker binnen de termijn van drie jaar te vermijden.

ENKELE NOTIES VAN HET ERFRECHT (BURGERRECHTELIJK)

A. DE BELGISCHE WETTELIJKE DEVOLUTIE

Wie erft het vermogen van een overleden inwoner in België? Het Belgisch Burgerlijk Wetboek beantwoordt die vraag, althans indien de overledene geen specifieke maatregelen genomen heeft bij leven (meestal door middel van een testament).

Het is niet mogelijk om het mechanisme van de Belgische wettelijke erfopvolging van de nalatenschap van een overleden inwoner van België in enkele lijnen te beschrijven. Wij zullen hierna dan ook enkel de grote principes daarvan uiteenzetten.

1. ORDE, LIJN, GRAAD

a. Algemeen

- > De wettelijke devolutie geschiedt ten eerste per **orde** van erfgenamen: er zijn vier ordes, geklasseerd volgens hiërarchie (zie punt b). Indien er erfgerechtigden zijn in de eerste orde, sluiten die de erfgerechtigden in de tweede orde uit enzovoort.
- > Binnen eenzelfde orde geschiedt de devolutie tussen de erfgerechtigden volgens **graad**. Dit betekent dat de personen die het dichtst in graad staan bij de overledene de personen uitsluiten die verder verwijderd zijn. Een graad is een directe band tussen twee personen (vader – zoon: 1 graad; grootvader – kleinzoon: 2 graden; 2 broers: 2 graden, vermits er een graad is tussen een broer en de gemeenschappelijke ouder en een graad tussen de gemeenschappelijk ouder en de andere broer).
- > In de derde en vierde orde (dit zijn de ascendenten: vader, grootvader,.. of bloedverwanten in de zijlijn van de overledene zoals een oom,neef,..), wordt de nalatenschap gekloofd tussen de lijn langs moederszijde en de lijn langs vaderszijde van de overledene. De helft wordt vererfd door de lijn langs vaderszijde en de andere helft door de lijn langs moederszijde.
- > De langstlevende echtgenoot en de wettelijk samenwonende zijn atypische erfgenamen, die niet thuis horen in hoger beschreven schema. Zij erven immers, ongeacht met welke andere erfgenamen er samenloop is (afstammelingen, ascendenten, bloedverwanten van de zijlijn). We zullen de rechten van de langstlevende echtgenoot dan ook bespreken in een specifiek punt.

Sinds 18 mei 2007 heeft de langstlevende wettelijke samenwoner (behalve indien hij ook een afstammeling is van de overledene) een erfrechtelijke roeping in de nalatenschap van de vooroverleden samenwoner. De langstlevende wettelijke samenwoner heeft een recht om de huurovereenkomst betreffende de gezinswoning over te nemen indien die woning gehuurd werd door de overledene. Indien de gezinswoning niet gehuurd is maar gedeeltelijk of geheel eigendom was van de vooroverleden samenwoner, heeft de langstlevende wettelijk samenwoner recht op het vruchtgebruik op dit onroerend goed (voor het gedeelte dat eigendom was van de overledene).Hij heeft ook, in ieder geval, recht op het vruchtgebruik op de meubels die de gezinswoning stofferen.

b. Devolutie

In de **eerste orde** bevinden zich de afstammelingen van de overledene, ongeacht of ze geboren zijn binnen of buiten huwelijk.

De kinderen van de overledene (eerste graad) erven, bij gebreke hieraan de kleinkinderen (tweede graad) enzovoort.

In de **tweede orde** bevinden zich de broers en zussen van de overledene alsook zijn vader en moeder, in aanwezigheid van voormelde broers of zussen.

Zonder de bijzondere gevallen te bespreken verduidelijken wij dat elke ouder recht heeft op $\frac{1}{4}$ van de nalatenschap en de broers en zussen hebben recht op de rest (indien er slechts één vader of moeder is, verdelen de broers en zussen van de overledene $\frac{3}{4}$ van de nalatenschap; indien er geen vader of moeder is, ontvangen de broers en zussen de gehele nalatenschap). Indien de broers en zussen niet afstammen van dezelfde vader en moeder, zullen er verschillen zijn in de verdeling tussen hen (een broer die dezelfde vader en dezelfde moeder heeft als de overledene zal meer rechten hebben dan de halfbroer die slechts vader of moeder gemeen heeft met de overledene).

In de **derde orde** zijn er de ascendenten van de overledene (ouders, grootouders), in voorkomend geval in samenloop met bloedverwanten van de zijlijn (oom, nicht,...).

- > Indien er ascendenten zijn in beide lijnen (langs vaders- en langs moederszijde), erft de naaste ascendent in elke lijn de helft van de nalatenschap.
- > Indien er enkel ascendenten zijn in één enkele lijn (langs vaders- en langs moederszijde), erft de naaste ascendent de helft van de nalatenschap (zijn lijn). In de andere lijn is het de naaste aanverwant in graad (de naaste in graad) die de andere helft erft.

In de **vierde orde** zijn er de bloedverwanten van de zijlijn tot de vierde graad: in elke lijn (langs vaders- en langs moederszijde) erft de verwant die het meest naast in graad is de helft van de nalatenschap. Indien er geen enkele verwant is in een lijn, is het de meest naaste verwant in de andere lijn die alles erft.

Voorbeeld:

Langs moederszijde van de overledene blijven er een tante en haar zoon over (een neef) en langs vaderszijde twee neven (zonen van een vooroverleden oom). De tante ontvangt een helft van de nalatenschap (zij is meer naast in graad dan haar zoon) en de twee neven van de lijn van vaderszijde ontvangen elk $\frac{1}{4}$ van de nalatenschap.

Indien er geen enkele erfgenaam in de vierde graad is, noch langstlevende echtgenoot, erft de Staat van de overledene. Men spreekt dan van een onbeheerde nalatenschap.

2. PLAATSVERVULLING

Wanneer een wettelijke erfgenaam van de overledene is vooroverleden of de nalatenschap verwerpt (of onwaardig is) acht men het gepast dat dit vooroverlijden, deze verwerping (of onwaardigheid) niet de andere wettelijke erfgenamen van dezelfde graad ten goede komt, althans indien de vooroverledene of de verwerpende (onwaardige) erfgenaam zelf afstammelingen heeft. De wet bepaalt dan dat de descendenten van de vooroverledene of verwerpende (of onwaardige) erfgenaam de plaats van deze laatste zullen innemen in de nalatenschap van de overledene. Dit geldt in geval van vooroverlijden of van verwerping door (of onwaardigheid) van een descendent, van een broer of een neef, van een oom of van een neef van de overledene.

Jan sterft en laat twee kinderen A en B en twee kleinkinderen, kinderen van een derde vooroverleden kind C na. De twee kleinkinderen komen door plaatsvervulling in de nalatenschap van hun grootvader Jan. Zij nemen samen (bij staak) $\frac{1}{3}$ van de nalatenschap op, dit is $\frac{1}{6}$ elk.

3. ZUIVERE AANVAARDING OF AANVAARDING ONDER VOORRECHT VAN BOEDELBSCHRIJVING VAN DE NALATENSCHAP–VERWERPING VAN DE NALATENSCHAP

Wanneer een rechtverkrijgende een aandeel kan erven in de nalatenschap, heeft hij de keuze tussen drie opties:

- > ofwel verwerpt hij zijn rechten in de nalatenschap (of op het aan hem toegekend algemeen legaat of legaat ten algemene titel); in dat geval heeft hij geen recht op de goederen van de nalatenschap maar is hij ook niet gehouden tot de schulden en betaalt hij geen erfbelasting;
- > ofwel aanvaardt hij de nalatenschap zuiver; in dat geval heeft hij recht op zijn aandeel in de activa van de nalatenschap maar is hij eveneens, in verhouding tot zijn aandeel, gehouden tot de passiva van de nalatenschap, zelfs indien die passiva groter zijn dan de activa;
- > ofwel aanvaardt hij onder voorrecht van boedelbeschrijving, wat in bepaalde hypothesen (minderjarige erfgenaam, ...) door de wet verplicht wordt ; in dat geval heeft hij recht op zijn aandeel in de activa maar is hij slechts gehouden tot de passiva, in verhouding tot zijn aandeel, maar maximaal ten belope van de ontvangen activa; hij is er dus zeker van dat hij niet méér passiva moet betalen dan de ontvangen activa; de aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving belet echter niet dat men, in bepaalde gevallen, meer erfbelasting moet betalen dan er activa zijn in de nalatenschap. Bij een aanvaarding onder voorrecht van boedelbeschrijving moet men, bovendien, verplicht verschillende, zeer tijdrovende en dure, procedures naleven, hetgeen, in bepaalde situaties, het kiezen voor deze optie kan afremmen;

Merk op dat, behoudens uitzonderingen, de keuze van een optie definitief is. Indien een erfgenaam onder voorrecht van boedelbeschrijving heeft aanvaard en hij na de boedelbeschrijving vaststelt dat de schulden de activa ruimschoots overschrijden, kan hij, op dat moment, de nalatenschap niet meer verwerpen (indien hij echter vaststelt dat de activa ruimschoots voldoende zijn, kan hij afzien van het voorrecht van boedelbeschrijving en slechts de zuivere aanvaarding behouden).

B. LEGAAT EN CONTRACTUELE ERFSTELLING

De hoger geziene wettelijke devolutie is slechts geldig indien de toekomstige overledene deze niet volledig of deels gewijzigd heeft door bijzondere beschikkingen in geval van overlijden.

Er zijn twee dergelijke beschikkingen: het legaat en de contractuele erfstelling.

1. HET LEGAAT (OF TESTAMENTAIRE BESCHIKKING)

De toekomstige overledene kan de wettelijke devolutie wijzigen middels een testament, door

zijn goederen op een andere dan de door de wet bepaalde manier te verdelen. Hij kan eveneens door middel van een testament de bestemming van het ene of het andere goed verduidelijken (zonder, in voorkomend geval, de gelijkheid tussen de erfgenamen te wijzigen) of voorzien in meer persoonlijke wilsbeschikkingen (begravenis, ...) of bepaalde verplichtingen verduidelijken voor zijn rechtverkrijgenden (bijvoorbeeld, één kind verplichten om een bepaald goed aan te wenden tot een bepaald doel).

Het testament kan eigenhandig (dit wil zeggen geschreven, gedateerd en ondertekend met de hand van de testator) of notarieel zijn (dit wil zeggen gedictieerd voor een notaris); het kan ook een internationale vorm hebben (geschreven - maar niet verplicht met de hand -, gedateerd, ondertekend en aangeboden aan een notaris).

Een testament kan, ongeacht de vorm ervan, op elk moment gewijzigd of herroepen worden door de testator, in voorkomend geval in een andere vorm (men kan bijvoorbeeld een notarieel testament aanvullen of herroepen door een later eigenhandig testament).

Er zijn drie soorten legaten:

- > het algemeen legaat: dit is het legaat waardoor degene die erdoor begunstigd wordt de algehele nalatenschap kan verkrijgen;
Ik legateermijn gehele nalatenschap aan X (of "al mijn roerende en onroerende goederen" of "al wat er overblijft na betalingen van de bijzondere legaten",...)
- > het legaat ten algemene titel: dit is het legaat waardoor degene die erdoor begunstigd wordt een aandeel (1/2, 1/4,...) van de nalatenschap krijgt;
Ik legateer de helft van mijn nalatenschap aan X.

Het verschil tussen het algemeen legaat en het legaat ten algemene titel bestaat erin dat het legaat ten algemene titel beperkt is tot een aandeel terwijl het algemeen legaat een roeping over de gehele nalatenschap inhoudt. De volgende testamenten zijn bijvoorbeeld niet identiek: *"Ik legateer aan X en Y elk een helft van mijn nalatenschap"*; *"Ik maak van X en Y mijn algemene legatarissen"*, terwijl X en Y uiteindelijk in beide gevallen elk de helft van de nalatenschap zullen ontvangen. Maar indien X vooroverleden is of de nalatenschap verwerpt, zal Y slechts en in uitwderking van het eerste testament de helft van de nalatenschap verkrijgen (de aan X gelegateerde helft komt dan toe aan de wettelijke nalatenschap van de overledene), terwijl Y, in uitvoering van het tweede testament, alsdan de gehele nalatenschap verkrijgt.

- > het bijzonder legaat: dat is het legaat van een goed of van meerdere welbepaalde goederen. *Ik legateer aan X alle effecten van de vennootschap Y.*

2. CONTRACTUELE ERFSTELLING

Contractuele erfstelling wordt eveneens *"schenking van toekomstige goederen"* genoemd. Ze heeft betrekking op twee (toekomstige) echtgenoten. Het betreft een clause in een huwelijkscontract of in een notariële akte na het huwelijk waardoor de echtgenoten reeds de devolutie van hun nalatenschap onder elkaar verduidelijken in geval van overlijden van één van hen.

Een dergelijk beding werd in België regelmatig gebruikt voor de invoering van de wet betreffende de bescherming van de langstlevende echtgenoot in 1981, met het oog op de bescherming van de langstlevende echtgenoot in geval van vroegtijdig weduwschap. Behalve indien ze het opgeheven hebben door een latere akte, hebben veel echtgenoten (die gehuwd zijn voor de maand juni 1981) deze clause nog in hun huwelijkscontract of in een andere notariële akte staan.

Deze clause bepaalt meestal dat de langstlevende echtgenoot de algehele nalatenschap van

de vooroverleden echtgenoot zal erven in volle eigendom of de algemeenheid in vruchtgebruik. De toekenning in vruchtgebruik van de algehele nalatenschap lijkt op het eerste gezicht niet al te veel problemen te stellen, vermits het gaat om de huidige wettelijke devolutie. De toekenning van de volle eigendom zou daarentegen een negatief fiscaal gevolg kunnen hebben vermits er erfbelasting zal zijn bij het overlijden van de eerste echtgenoot in hoofde van de tweede en, opnieuw, erfbelasting zal worden geheven op dezelfde goederen bij het overlijden van de tweede echtgenoot.

Een contractuele erfstelling die in een huwelijkscontract wordt opgenomen (of in een wijziging van het huwelijkscontract) is onherroepelijk (behoudens akkoord van beide echtgenoten), terwijl deze die in een andere notariële akte dan het huwelijkscontract wordt opgenomen, op elk moment en zonder uitleg, kan herroepen worden door de “*schenker*”.

C. DE SCHENKING

De schenking maakt het mogelijk voor de toekomstige overledene om de wettelijke devolutie van zijn nalatenschap onrechtstreeks en reeds bij leven te wijzigen.

1. DEFINITIE

Een schenking (of een gift) is een contract tussen twee personen, waarbij de ene, die “schenker” wordt genoemd, iets afstaat aan een andere persoon, “begiftigde” genoemd, om niet en met de intentie om die persoon te begunstigen.

De schenker is hij die schenkt. De begiftigde is hij die ontvangt.

Merk op dat de termen “*schenking*” en “*gift*”, in tegenstelling tot wat sommigen denken, dezelfde betekenis hebben. Men kan dus spreken over een “*notariële gift*” of “*notariële schenking*”, “*handgift*” of “*manuele schenking*”, enz.

2. DE SCHENKING IS EEN CONTRACT

- > De schenking is een contract tussen twee of meerdere personen: één of meerdere schenkers enerzijds, één of meerdere begiftigden anderzijds.

De schenking is slechts geldig in geval van wilsovereenstemming tussen die personen.

Een schenking is dus onmogelijk indien de begiftigde niet op de hoogte is van de schenking of indien hij de gift weigert (bijvoorbeeld, omdat de opgelegde lasten te zwaar zouden zijn). De begiftigde moet in principe immers de ontvangst van de gift aanvaarden, bij leven van de schenker.

De handgift, die bestaat in de overhandiging van een enveloppe, gevuld met biljetten, aan een derde, belast met het overhandigen ervan aan een welbepaalde persoon (de begiftigde), de dag na het overlijden van de schenker is dus nietig. In dat geval zal de eventuele aanvaarding door de begunstigde immers pas kunnen plaatsvinden na het overlijden van de schenker.

- > De schenker moet ook **bekwaam zijn om te schenken**. Een **minderjarige**, dit wil zeggen een persoon van minder dan 18 jaar, kan niet schenken. Een **persoon die onder bewind is geplaatst** kan slechts schenken onder welbepaalde voorwaarden.
- > Daarentegen is **elke persoon bekwaam om een gift te ontvangen**. Indien die persoon echter minderjarig is of onder een bepaald statuut van bewind staat, zal de aanvaarding van de schenking gebeuren door middel van zijn wettelijk

vertegenwoordiger (de ouder, de voogd, de bewindvoerder), met voorafgaande machtiging van de vrederechter. Er is een uitzondering op dit beginsel: een schenking die gedaan wordt aan een minderjarig kind kan altijd aanvaard worden door een ascendent, ongeacht welke (ouder, grootouder, overgrootouder), zonder machtiging van de vrederechter en zelfs zonder dat de wettelijke vertegenwoordigers tussenkomen (artikel 935 B.W.).

Merk op dat hij die schenkt (de schenker) niet tegelijkertijd degene mag vertegenwoordigen die aanvaardt (de begiftigde). De vertegenwoordiging van een onbekwame begiftigde (minderjarige, beschermde persoon) zal dus, vooral als er lasten worden opgelegd aan de begiftigde, gebeuren door een andere persoon dan de schenker.

3. DE SCHENKINGSBELOFTE

In tegenstelling tot andere contracten heeft een belofte (of een aanbod), inzake schenkingen, zelfs indien ze gedaan wordt voor een notaris, geen enkele waarde en kan ze op elk ogenblik worden ingetrokken door de belover. De schenking komt immers pas tot stand wanneer er wilsovereenstemming is tussen de schenker en de begiftigde, dit wil zeggen indien er aanvaarding is vanwege de begiftigde volgens de wettelijke vormvereisten.

Het volgende document heeft dus geen enkele waarde: *“Ik beloof al mijn meubels aan mijn zoon te geven zodra ik mijn intrek zal nemen in een rusthuis”*. De belover kan zijn aanbod op elk ogenblik intrekken en niemand kan hem ertoe verplichten zijn belofte daadwerkelijk na te komen.

4. DE SCHENKING MOET GEBEUREN MET EEN INTENTIE OM TE BEGUNSTIGEN (ANIMO DONANDI)

Een schenking moet gebeuren met de intentie om de begiftigde te begunstigen, dit wil zeggen met de wil om hem een kosteloos voordeel te verschaffen. Zonder dit element is er geen schenking.

Voorbeelden:

- > Ik verkoop aan Luc een handelszaak die in werkelijkheid 200.000 € waard is en vraag er maar 100.000 € voor, omdat ik de intentie heb hem te begunstigen ten belope van 100.000 €. Dit is een schenking van 100.000 €.
- > Ik verkoop een handelszaak, die 200.000 € waard is, aan een derde voor de prijs van 100.000 €, omdat ik dringend geld nodig heb om een schuld af te betalen. Er is geen schenking want ik heb die derde niet willen begunstigen; de oorzaak van de prijsvermindering is mijn dringende geldnood.

5. DE SCHENKING IS ONHERROEPELIJK

Om van een schenking te spreken moet de schenker zich **onherroepelijk** van de zaak ontdoen. Wij kennen immers het volksgezegde *“Gegeven is gegeven”* of het meer juridische adagium *“Geven en behouden is uit den boze”* (men kan niet geven en tegelijkertijd behouden).

Als de schenker een gift doet, mag hij achteraf niet terugkomen op de handeling.

De geciteerde leuzes tonen dus niet alleen aan dat de schenker de gedane schenking nooit

eenzijdig kan herroepen, maar ook **dat er nooit clausules kunnen gekoppeld worden aan de schenking die de schenker, onrechtstreeks, zouden toelaten om terug te komen op de schenking.**

Een schenking waarin de schenker een clause opneemt die hem toelaat het geschonken goed terug te nemen of er eenzijdig over te beschikken is dan ook nietig.

De volgende schenkingen zijn dus nietig:

- > de schenking waarbij de schenker zich, tijdens zijn leven, het beheer en de beschikking zonder enige beperking voorbehoudt van een bankrekening waarvan hij de waarden heeft geschonken aan de begiftigde;
- > de schenker behoudt de geheime code van de kluis waarin de goederen zich bevinden die hij zou hebben geschonken;
- > schenkingen met een vervaltermijn, zoals bij voorbeeld volgende clause: “ik schenk je dit goed tot je dertig jaar en daarna neem ik het terug”;
- > de schenker behoudt zich het recht voor om het goed te hypothekeren of in pand te geven.

Merk op dat het principe van de onherroepelijkheid van de schenkingen een opmerkelijke uitzondering kent: **de schenkingen tussen echtgenoten**, buiten het huwelijkscontract. Die laatste zijn immers **altijd herroepbaar**, zonder rechtvaardiging vanwege de schenkende echtgenoot (die kan herroepen tot zijn overlijden). Hij kan, aldus, de gedane schenking herroepen, zelfs na het overlijden van de begiftigde. In geval van echtscheiding is de herroeping automatisch, behoudens andersluidende wil van de (ex-)echtgenoten.

6. WAAROM EEN SCHENKING DOEN?

Wanneer een persoon een schenking wil doen, kan hij hiervoor diverse redenen hebben:

- > Ofwel wil hij de begiftigde helpen, zonder enige andere overweging. Ik schenk bijvoorbeeld 50.000 € aan mijn dochter om haar in de mogelijkheid te stellen een studio te kopen. In dat geval gebeurt die gift meestal in baar geld en middels een overschrijving of via handgift.
- > Ofwel wil hij een gift doen om zodoende de latere erfbelasting, die bij zijn overlijden zou verschuldigd zijn, te verminderen. Dan gaat het minder om het helpen van de begiftigde dan wel om het vermijden van de erfbelasting. De schenkingen die gedaan worden met een fiscaal doel zijn vaak meer uitgewerkt, met specifieke voorwaarden ter bescherming van de schenker.
- > Ofwel worden de schenkingen gedaan om een situatie uit het verleden recht te trekken. Bijvoorbeeld: ik heb mijn oudste dochter geholpen door haar in 2013 50.000 € te schenken. Om de gelijkheid met mijn jongste zoon te herstellen, schenk ik hem in 2015 een bedrag van 50.000 €, in voorkomend geval geïndexeerd. Die laatste gift wordt, aldan, vooral gedaan om de gelijkheid tussen beide kinderen te herstellen.

In alle bovenstaande gevallen moeten de voorwaarden die van toepassing zijn op een gift, zowel vanuit een fiscaal standpunt als uit een burgerrechtelijk standpunt, worden nageleefd.

Enkel indien de gift die men doet kan worden beschouwd als een **gebruikelijke schenking**, vinden de fiscale en burgerrechtelijke gevolgen van de schenkingen geen toepassing. Een **gebruikelijke schenking** is een gift die men doet naar aanleiding van een **specifieke**

gebeurtenis (bijvoorbeeld: geboorte, huwelijk, X jaar huwelijk, nieuwjaarscentje, verjaardag, ...) en voor zover deze gift evenredig is met de (aard van de) gebeurtenis en met het vermogen van de schenker.

Naargelang het vermogen van de schenker kan het geven van 2.000 € aan zijn kind naar aanleiding van Kerstmis al dan niet beschouwd worden als een gebruikelijke schenking.

D. DE RESERVE VAN DE ERFGENAMEN - PRINCIPE

Wanneer een persoon overlijdt, is het in principe de wet die bepaalt wie van hem zal erven. Wij hebben hiervoor gezien dat de overledene kan beslissen om die wettelijke devolutiete wijzigen, onder andere door testament of door schenkingen die hij zou hebben gedaan voor zijn overlijden.

Die vrijheid is echter niet absoluut. De wetgever heeft immers bepaalde erfgenamen van de overledene willen beschermen; hij heeft, bijgevolg, in een mogelijkheid voorzien voor die beschermde erfgenamen om een minimaal gedeelte op te eisen in de nalatenschap van de overledene. Dat recht wordt toegekend aan de “*reservataire erfgenamen*”.

Die reservataire erfgenamen zijn de **descendenten**, de **ascendenten** en de **langstlevende echtgenoot** van de overledene.

De **reserve** is het minimumdeel dat de reservataire erfgenamen kunnen eisen in de nalatenschap van de overledene en het **beschikbaar gedeelte** is het deel waarover de overledene vrij kan beschikken. Hij kan dat beschikbaar gedeelte immers schenken of legateren aan wie hij wil: een ouder, zijn echtgenoot, een vriend, een V.Z.W., ...

Indien de overledene geen reservataire erfgenaam heeft (bijvoorbeeld als hij enkel broers en zussen of neven,... nalaat), is hij dan ook volledig vrij om zijn goederen te schenken of te legateren aan wie hij wil.

1. WAT IS HET BELANG VAN DE RESERVE EN VAN HET BESCHIKBAAR DEEL IN FUNCTIE VAN DE ERFGENAMEN?

a. Er zijn descendenten

- > Indien de overledene één kind heeft, bedraagt de **reserve** van dat kind de helft van de nalatenschap en het **beschikbaar gedeelte** de andere helft.
- > Indien de overledene twee kinderen heeft, bedraagt de **reserve** van elk kind $1/3$ en het **beschikbaar gedeelte** $1/3$.
- > Indien de overledene drie of meer kinderen heeft, is de **globale reserve** van de kinderen gelijk aan $\frac{3}{4}$, te verdelen door het aantal kinderen en het **beschikbaar gedeelte** $1/4$.

Indien de overledene 5 kinderen heeft, kan hij $\frac{1}{4}$ van zijn goederen schenken of legateren aan wie hij wil en heeft elk kind minimum recht op $1/5$ van $3/4$, dit wil zeggen $3/20$.

- > De overledene kan zijn kinderen niet beletten om hun reservatair deel op te eisen (zij kunnen daarentegen wel, elk individueel en voor hun deel, verzaken aan het opeisen ervan **na** het overlijden van de overledene).

Voorbeeld: Piet is weduwnaar en heeft drie kinderen. Zijn totale nalatenschap bedraagt 480.000 €. $\frac{3}{4}$ van dat bedrag, dit is 360.000 €, kan worden geëist door de drie kinderen (of door hun vertegenwoordigers). Het resterende $\frac{1}{4}$, d.i. 120.000 €, kan worden nagelaten aan

om het even welke andere persoon of aan één van hen en dit zonder de minste beperking.

b. Er zijn geen descendentes maar één of meer ascendenten

Indien, bij gebreke aan descendentes, de overledene ascendenten nalaat die tot de nalatenschap geroepen zijn, zullen de lijnen langs vaderszijde en langs moederszijde elk recht hebben op een reserve van 1/4, althans indien er ascendenten zijn in elke betrokken lijn.

Indien de overledene dus zijn vader en zijn grootouders langs moederszijde nalaat (maar geen broer of zus), zal de vader recht hebben op een reserve van 1/4 en zullen de grootouders langs moederszijde samen recht hebben op een reserve van 1/4.

Indien er geen ascendent is in de lijn langs moederszijde, kan de vader zijn reserve van 1/4 opeisen.

Voorbeeld: Stel dat Piet niet gehuwd is en enig kind is. Zijn vader en moeder zijn dan zijn reservataire erfgenamen. Indien de nalatenschap van Piet geraamd kan worden op 360.000 €, kan zowel de vader als de moeder minimum 1/4 eisen, dit is 90.000 € elk. Piet kan 180.000 € nalaten aan om het even welke andere persoon.

Merk ook op dat de reserve van de ascendenten kan worden uitgesloten doch enkel in zoverre de overledene zijn echtgenoot of zijn wettelijk samenwonende heeft willen bevoordelen (bij schenking of testament).

c. De langstlevende echtgenoot

De langstlevende echtgenoot is eveneens een reservataire erfgenaam. Dit punt zal hierna behandeld worden.

2. OP WELKE BASIS WORDT DE RESERVE BEREKEND?

Op dit punt is de interactie tussen het erfrecht en de schenkingen van groot belang.

Zonder te vervallen in een gedetailleerde bespreken van deze (zeer) complexe regels, is het belangrijk te onthouden dat het reservataire deel van een erfgenaam (een helft, een derde, een kwart, ...) als volgt wordt berekend:

- > op de goederen die bestaan op de dag van het overlijden van de overledene;
- > onder aftrek van de schulden van de nalatenschap;
- > **en door er alle schenkingen aan toe te voegen die door de overledene zijn gedaan tijdens zijn leven (zelfs de schenkingen die meer dan drie jaar voor zijn overlijden werden gedaan), in principe aan de waarde van de geschonken goederen op de dag van het overlijden maar in hun staat op de dag van de schenking.**

Voorbeeld: De overledene heeft voor 170.000 € aan bestaande goederen en voor 20.000 € aan schulden. Hij heeft twee kinderen. Hij zou zijn beschikbaar gedeelte willen schenken aan een goed doel. Bij leven heeft hij aan zijn broer reeds een onroerend goed geschonken met een waarde van 40.000 € op de dag van de schenking, dat 60.000 € waard is op de dag van zijn overlijden.

De kinderen kunnen elk 1/3 van de nalatenschap opeisen, vermits ze met twee zijn en dus elk een individuele reserve hebben van 1/3: zij zullen dus recht hebben op $(170.000 \text{ €} - 20.000 \text{ €} + 60.000 \text{ €}) \times 2/3 = 140.000 \text{ €}$. Het beschikbaar gedeelte (1/3) bedraagt 70.000 €. Aangezien 140.000 € voorbehouden is aan de twee kinderen, heeft het goed doel slechts

nog recht op het nog niet opgenomen saldo van het beschikbaar gedeelte, d.i. 10.000 € (de broer van de overledene wordt immers geacht 60.000 € te hebben ontvangen die reeds op dit beschikbaar deel dienen te worden aangerekend).

E. DE INKORTING VAN DE LEGATEN EN SCHENKINGEN

Indien blijkt dat de overledene méér heeft gelegateerd of geschonken dan het beschikbaar gedeelte, kunnen de reservataire erfgenamen de eerbiediging van hun reserve opeisen en de inkorting vorderen, in het kader van de nalatenschap, van hetgeen teveel gelegateerd of geschonken is. Wij herinneren eraan dat de beschermde erfgenamen niet verplicht zijn om hun reserve op te eisen. Zij kunnen hiervan afzien, maar in principe pas na het overlijden van de schenker/testator/erflater.

Bij een vordering tot inkorting worden de legaten altijd eerst ingekort (in principe, pons pons gewijsde). **Vervolgens worden de schenkingen ingekort, beginnend met de meest recente.** Als er meerdere schenkingen werden gedaan op dezelfde dag, worden ze naar evenredigheid ingekort.

De overledene heeft twee kinderen, Lucie en Jan. Hij laat voor 700.000 € aan goederen na. Hij heeft bij leven, in 1980, 200.000 € cash geschonken aan zijn zus Anne, en in 1981 heeft hij aan zijn broer Luc een handelszaak geschonken met een waarde van 600.000 € op de dag van zijn overlijden.

De kinderen kunnen $\frac{2}{3}$ van de goederen van hun vader opeisen, dit wil zeggen $(700.000 \text{ €} + 200.000 \text{ €} + 600.000 \text{ €}) \times \frac{2}{3} = 1.000.000 \text{ €}$. Het beschikbaar gedeelte bedraagt $\frac{1}{3}$, d.i. 500.000 €. De broer en de zus hebben samen voor 800.000 € $(200.000 + 600.000 \text{ €})$ ontvangen, dit wil zeggen 300.000 € teveel. Er moet dus een inkorting gebeuren van wat ze ontvangen hebben. Aangezien eerst de meest recente schenking moet ingekort worden, moet de broer 300.000 € teruggeven aan de kinderen van de overledene. De zus mag houden wat ze gekregen heeft.

F. ADVIES

Schoolvoorbeelden van problemen met reservataire erfrechten zijn niet altijd even voor de hand liggend en men moet deze problemen dan ook steeds pogen te onderkennen teneinde latere onaangename verrassingen te vermijden bij het overlijden van de schenker.

Zo moet onder andere vermeden worden:

- > dat aan één van de kinderen goederen worden geschonken die in belangrijke mate kunnen fluctueren terwijl een ander kind contant geld zou ontvangen (waarvan de waarde onveranderd zal blijven);
- > dat aan elk kind verschillende effecten worden gegeven, zelfs indien de waarde ervan op de dag van de schenking dezelfde is. Die effecten kunnen immers op verschillende wijze fluctueren. Men moet dus verkiezen, ofwel dezelfde effecten te schenken aan elk van de kinderen, ofwel alle effecten in onverdeeldheid te schenken aan de kinderen, die die effecten vervolgens onder elkaar kunnen verdelen. Dit laatste procedé – de zogenaamde “*dubbele akte*” – zal geen enkel probleem stellen vermits de schenker exact hetzelfde schenkt aan al zijn kinderen. Als er later een verschil is in waarde tussen de aandelen van elk kind, is dit niet (meer) het gevolg van de schenking maar van de verdeling tussen de kinderen, die los staat van de wil van de schenker en waarop aldus geen inkorting kan gebeuren;
- > dat schenkingen aan de kinderen worden gedaan op verschillende data, als het

mogelijk is om ze samen te doen. Wij herinneren er immers aan dat het de laatst gedane schenking als eerste zal ingekort worden.

- > dat meer wordt geschonken dan het provisioneel berekend beschikbaar gedeelte (het is immers onmogelijk om dit gedeelte exact te kennen voor het overlijden van de schenker), behalve indien dit gebeurt in overleg met de personen die beschermd worden door de reserve. Indien men dus kan extrapoleren dat er een totaal vermogen van 300.000 € is, dat men 4 kinderen heeft en dat men al 75.000 € geschonken heeft aan een goed doel, moet men hieruit afleiden dat het quasi zeker is dat elke toekomstige schenking op het beschikbaar gedeelte het voorwerp zal kunnen uitmaken van een latere inkorting. In een dergelijke hypothese nog goederen schenken zou een “vergiftigd geschenk” kunnen zijn voor de begiftigde, indien de door de reserve beschermde personen die gift later zouden doen inkorten.

De beste raad is dan ook een specialist te raadplegen wanneer men een belangrijke gift wil doen, om de risico's, de gevolgen en de middelen om de toekomst van de begiftigde te verzekeren correct in te schatten.

Bovendien – en dit wordt vaak vergeten – is elke erfgenaam bij een boedelbeschrijving in het kader van de gerechtelijke vereffening van een nalatenschap verplicht om alle door hem verkregen schenkingen aan te geven. Bij gebreke dreigt hij strafsancties op te lopen wegens meened en, vooral, veroordeeld te worden wegens heling. Dit betekent, onder meer, dat hij elk recht verliest op de verzwegen schenkingen, die hij dus integraal moet afstaan aan de andere erfgenamen. Het komt er dus op aan voorzichtig te zijn alvorens de eed af te leggen bij een boedelbeschrijving.

AANWEZIGHEID VAN EEN ECHTGENOOT – DE HUWELIJKSVERMOGENSSTELSELS

A. DE VERSCHILLENDE HUWELIJKSVERMOGENSSTELSELS

De aanwezigheid van een echtgenoot kan de voorbereiding van de overgang van een vermogen drastisch wijzigen.

In dit gedeelte stellen wij ons enkele vragen betreffende het huwelijksvermogensstelsel van de echtgenoten, waarbij wij de gehele erfrechtelijke problematiek van de langstlevende echtgenoot zullen overslaan, die zal worden besproken in het volgende punt.

De kennis van het huwelijksvermogensstelsel van de echtgenoten is, onder andere, van groot belang op drie momenten:

- > bij een successieplanning: onder meer om te bepalen van welke echtgenoot de over te dragen goederen eigendom zijn;
- > bij de feitelijke scheiding of de echtscheiding van de echtgenoten, vermits een gedeeltelijke of gehele vereffening van het huwelijksvermogensstelsel op dat moment kan of moet gerealiseerd worden;
- > wanneer het huwelijk ten einde komt door overlijden, vermits het huwelijksvermogensstelsel op dat moment ontbonden wordt.

Zo hoort men een echtgenoot wel eens praten over “zijn” vermogen, “zijn” geld en “zijn” onroerend goed, terwijl hij met gemeenschap van goederen getrouwd is en datgene waarvan hij meent dat het zijn exclusief eigendom is, gemeenschappelijk is aan hem en zijn echtgenoot. Hoeveel successieplanningen zijn er niet moeten herdacht worden na te hebben vastgesteld dat deze vraag niet goed geanalyseerd was? Zelfs in het kader van een ascendentenverdeling moet de eigenaar van het te verdelen vermogen nauwkeurig gekend zijn en moet men verder kijken dan “wat schijnt te zijn” (zelfs bij het nalezen van de oprichtingsakte van een vennootschap, die meestal niets zegt over deze kwestie).

Dit punt is essentieel om, bijvoorbeeld, te bepalen wie de schenking van de goederen (of alle andere daden van beschikking) zal moeten doen of om de rechten van de langstlevende echtgenoot op deze goederen te bepalen (vruchtgebruik of volle eigendom?).

B. HET STELSEL VAN DE SCHEIDING VAN GOEDEREN

- > Wanneer de echtgenoten gehuwd zijn onder een stelsel van scheiding van goederen, behoudt elke echtgenoot de eigendom van zijn inkomsten, van de goederen die zijn eigendom waren voor het huwelijk en van de goederen die hij alleen verworven of gekregen heeft tijdens het huwelijk (art. 1466 B.W.).

Indien de goederen gezamenlijk werden verworven door de echtgenoten, zullen ze onverdeeld zijn en zullen ze onderworpen worden aan de gewone regels inzake onverdeeldheden, behoudens andere regels bepaald in het huwelijkscontract of in de akte van aankoop (het is bijvoorbeeld mogelijk om een onroerend goed in een andere verhouding te verwerven dan bij gelijke helften, bij voorbeeld 30% - 70%).

Er weze ook aan herinnerd dat, indien één echtgenoot niet aantoon dat de goederen zijn persoonlijke eigendom zijn of dat een bepaling van zijn huwelijkscontract ze als dusdanig aanwijst, die goederen vermoed onverdeeld zijn (art. 1468 B.W.).

- > Elke echtgenoot bezit het exclusief recht van beheer, genot en beschikking van zijn eigen goederen (art. 1466 B.W.; behoudens wettelijke uitzonderingen hierop: zo vereist de verkoop van de gezinswoning en van de stofferende huisraad die eigen zouden zijn aan één van de echtgenoten, zelfs indien ze gedeeltelijk dienen voor de beroepsactiviteit, de toestemming van beide echtgenoten, behoudens verhaal bij de rechtbank: art. 215 B.W.).

Indien de goederen onverdeeld zijn, wordt het beheer ervan normaal gezien onderworpen aan de gemeenschappelijke regels inzake onverdeeldheden: geen van beide mede-eigenaars vermag alleen daden van beheer (behoudens bewezen hoogdringendheid) of daden van beschikking (verkoop, schenking,...) te stellen.

Maar elke echtgenoot kan in principe de uitonverdeeldheidtrekking van die onverdeelde goederen eisen en de verdeling ervan veroorzaken (behalve van de gezinswoning en de stofferende huisraad).

- > Kan een echtgenoot zijn eigen goederen schenken zonder beperking?

Deze vraag vereist een genuanceerd antwoord.

In principe kan elk der beide echtgenoten zijn eigen goederen schenken zonder de toestemming van de andere. Een echtgenoot kan zonder de instemming van de andere echter niet het onroerend goed dat het gezin tot voornaamste woning dient of het huisraad dat aanwezig is in het goed schenken (art. 215 B.W.). In geval van weigering van de echtgenoot die geen eigenaar is, kan de rechtbank de andere echtgenoot machtigen tot de schenking, indien er geen gewichtige reden is voor die weigering.

Maar indien de echtgenoot-eigenaar de handeling toch stelt zonder de instemming van zijn echtgenoot en zonder machtiging van de rechtbank, kan de schenking nietig worden verklaard op verzoek van de niet-schenkende echtgenoot (die vordering moet worden ingesteld binnen een termijn van één jaar na kennisname van deze schenking).

C. HET STELSEL VAN DE GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN

- > Indien de echtgenoten gehuwd zijn met gemeenschap van goederen (of met scheiding van goederen met toevoeging van een gemeenschap van aanwinsten), bestaat er een vermoeden van gemeenschap: behoudens andersluidend beding in het huwelijkscontract is elk goed van het koppel waarvan niet bewezen is dat het eigen is, gemeenschappelijk (art. 1405 B.W.). Dit betekent dat hij die beweert dat een goed zijn eigen goed is, twee dingen moet aantonen: **ten eerste**, dat het goed in kwestie een eigen goed is vermits het onder een wettelijke categorie van eigen goederen valt of onder een geval dat is bepaald door het huwelijkscontract en **vervolgens**, dat dit goed werkelijk onder die categorie valt.

Voorbeeld: indien een echtgenoot stelt dat een bepaald goed een eigen goed is, moet hij verduidelijken waarom dit goed een eigen goed zou zijn (vermits het voortkomt uit een schenking, een nalatenschap,...) en moet hij vervolgens bewijzen dat dat goed wel degelijk onder die categorie valt (hij moet het bewijs leveren van de schenking of van de erfenis, hetgeen moeilijk zal zijn als hij geen geschrift of andere elementen in zijn bezit heeft).

Het volstaat niet te stellen dat een effect zich op een rekening op naam van één van de echtgenoten bevindt om aan te tonen dat dat effect eigen zou zijn aan die echtgenoot.

Wij onthouden ook dat, in het wettelijk stelsel, alle inkomsten gemeenschappelijk zijn, **zelfs de inkomsten van de eigen goederen**: alle inkomsten van eigen onroerende goederen of eigen effecten zijn dus gemeenschappelijk, zoals ook alle beroepsinkomsten.

Het is dus van wezenlijk belang om goed te begrijpen dat, indien men eigen goederen heeft, de inkomsten van die eigen goederen gemeenschappelijk zijn. Dit wil dus zeggen dat, als ik 100 effecten X geërfd heb die ik op een effectenrekening gedeponneerd heb, de inkomsten (de dividenden) van die effecten gemeenschappelijk zullen zijn. Als ik die dividenden wederbeleg in effecten die ik eveneens op de effectenrekening zet, vermeng ik eigen goederen (de oorspronkelijke effecten) met de gemeenschappelijke goederen (de nieuwe effecten die zijn verworven met de inkomsten). Als het nadien niet meer mogelijk is om de eigen goederen te onderscheiden van de gemeenschappelijke goederen, is er een vermoeden dat alles gemeenschappelijk is. Dit zal burgerrechtelijke gevolgen (bijvoorbeeld, de grondslag van de goederen waarop beslag kan worden gelegd door de gemeenschappelijke schuldeisers zal groter zijn) en fiscale gevolgen (de belastbare basis betreffende de erfbelasting zal hierdoor gewijzigd worden) teweegbrengen.

Bij een dergelijke verrijking van het ene vermogen (eigen of gemeenschappelijk) ten nadele van het andere (gemeenschappelijk of eigen) voorziet de wet ook in een “vergoedingsregeling” bij de ontbinding van het stelsel

> Welke goederen zijn eigen in het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen?

We onthouden er enkele:

- > De goederen die eigendom zijn van elk der echtgenoten op de dag van het huwelijk.
- > De goederen die elke echtgenoot alleen verwerft, gedurende het huwelijk, door **schenking, nalatenschap of testament**.
- > De goederen die tijdens het stelsel verworven worden en waarvan een gedeelte reeds eigendom was van de verkrijgende echtgenoot (een echtgenoot koopt van zijn broer het gedeelte dat laatstgenoemde bezit in een onroerend goed dat zij samen geërfd hebben van hun vader).
- > De goederen die eigen goederen vervangen (zaakvervanging of wederbelegging): de geërfde effecten x werden vervangen door effecten y; de effecten y zijn eigen (indien bewezen wordt dat zij werden verworven met de opbrengst van de effecten x en indien bewezen wordt dat de effecten x werden verkregen via een erfenis).

> Kan een echtgenoot een gemeenschappelijk goed schenken zonder de instemming van de andere?

In principe beheren de echtgenoten die gehuwd zijn onder het wettelijk stelsel de goederen die deel uitmaken van de gemeenschap op concurrentiële wijze (elke echtgenoot beheert de goederen alleen in het belang van de gemeenschap). Het Burgerlijk Wetboek heeft echter in uitzonderingen voorzien op dit concurrentieel bestuur (art. 1418 en 1419 B.W.). Zo kan een echtgenoot, behoudens wettelijke uitzonderingen, zonder de instemming van de andere, geen goederen schenken die deel uitmaken van het gemeenschappelijke vermogen, zelfs niet ten gunste van een gemeenschappelijk kind.

D. DE INBRENG IN GEMEENSCHAP

De toekomstige echtgenoten (of de echtgenoten tijdens hun huwelijk via een wijziging van huwelijksstelsel) kunnen, bij huwelijkscontract, eigen goederen inbrengen in de gemeenschap (of in een gemeenschap van aanwinsten). Deze inbreng kost slechts 50 € registratierechten + notariskosten.

Het is trouwens mogelijk te bepalen dat de inbreng zal worden ontbonden in geval van echtscheiding, hetgeen betekent dat de inbrengende echtgenoot het ingebrachte goed zal kunnen terugnemen zonder vergoeding.

Voorbeelden (in Vlaanderen):

- > Tijdens zijn huwelijk erft de Heer X van zijn vader effecten van een vennootschap voor een bedrag van 500.000 €. Hij sterft twee jaar later en zijn nalatenschap bevat enkel hetgeen hij geërfd heeft, dit wil zeggen een vermogen van 500.000 €. Hij is gehuwd en zijn echtgenote is zijn enige erfgenaam.

Bij zijn overlijden is de langstlevende echtgenoot erfbelasting verschuldigd op 500.000 €, dit is 87.000 €.

Indien de Heer X de geërfde effecten had ingebracht in de gemeenschap door verandering van huwelijkscontract, zou Mevrouw erfbelasting verschuldigd zijn geweest op de helft van 500.000 €, dit is 19.500 € (fiscaal voordeel: 67.500 €). Dankzij de inbreng in de gemeenschap, is Mevrouw, immers en voor 50 €, eigenaar geworden van de helft van de effecten.

- > De Heer X heeft geen kinderen. Hij wil trouwen met een dame die drie kinderen heeft. Hij wil een onroerend goed (die niet dienst doet als voornaamste gezinswoning) met een waarde van 500.000 € overlaten aan zijn echtgenote en aan de kinderen van die laatste.

Men zou hem ook hier kunnen adviseren om voor het gemeenschapsstelsel te kiezen en om zijn onroerend goed in te brengen in die gemeenschap.

Indien hij sterft, valt het gemeenschappelijk geworden vermogen in volle eigendom toe aan de langstlevende echtgenoot (indien de overledene overlijdt zonder descendent, erft de langstlevende echtgenoot in volle eigendom het aandeel van de overledene in de gemeenschap) maar die laatste zal, ook hier, slechts belast worden op de helft van dat vermogen.

E. HET HUWELIJKSVOORDEEL ALS OVERLEVINGSRECHT

Het huwelijksvoordeel als overlevingsrecht is een beding van het huwelijkscontract dat tussen de echtgenoten een andere verdeling dan bij helften van de gemeenschap bepaalt. Het meest voorkomende huwelijksvoordeel als overlevingsrecht is de volledige toewijzing in volle eigendom van de gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot (“langstleeft al”-beding).

Hier moet men opletten met het feit dat, hoewel dit beding op burgerlijk vlak aanzien wordt als een beding ten bezwarende titel tussen echtgenoten, het VCF (art. 2.7.1.0.4 VCF) en het Wetboek van successierechten (art. 5) voorzien in een heffing van een erfbelasting (successierechten) op wat de langstlevende echtgenoot verkrijgt in de gemeenschap **dat meer bedraagt dan zijn helft hierin**. Dit kan leiden tot niet gewenste (en aanzienlijke) meerbelasting (en wie leest er aandachtig zijn huwelijkscontract op na?).

Voorbeeld (in Vlaanderen)

De Heer X en Mevrouw Y zijn gehuwd met gemeenschap van goederen en hebben een gemeenschappelijk kapitaal van 1 miljoen €. Zij hebben drie kinderen. In het huwelijkscontract is voorzien in een volledige

toebedeling van de gemeenschap aan de langstlevende echtgenoot.

De Heer X sterft in 2014, Mevrouw Y is dan 76 jaar. Mevrouw Y sterft in 2016.

Als het huwelijkscontract een beding van volledige toewijzing in volle eigendom van de gemeenschap bevat, zal Mevrouw Y via dit beding de gehele gemeenschap verkrijgen en zal zij, bij toepassing van artikel 2.7.1.0.4 VCF erfbelasting verschuldigd zijn op 500.000 €. Zij zal dus 87.000 € aan erfbelasting betalen. Bij haar later overlijden zullen de drie kinderen belast worden op 913.000 € (kapitaal van 1 miljoen € -de door hun moeder betaalde erfbelasting), dit wil zeggen elkeen op 304.333 €. Zij zullen samen 102.510 € aan erfbelasting betalen in de nalatenschap van hun moeder.

De gecumuleerde erfbelasting voor de twee nalatenschappen bedraagt dus **189.510 €**.

Zonder deze clause zouden volgende erfbelastingen verschuldigd zijn geweest:

- > Overlijden van de Heer X: Mevrouw wordt belast op 16 % (dit is het tarief voor het vruchtgebruik van een persoon van 76 jaar) op de helft van het gemeenschappelijke vermogen, dit is op 80.000 €, en de door haar hierop te betalen erfbelasting bedraagt 4.200 €. De kinderen zullen belast worden op de naakte eigendom van de helft van de huwgemeenschap die in de nalatenschap van hun vader is gevallen (500.000 € - 80.000 €), hetzij elk op 140.000 €. De door de kinderen verschuldigde erfbelasting bedraagt alsdan en in totaal 28.800 €. Totaalbedrag van de erfbelasting in de nalatenschap van de Heer X = 33.000 €.
- > Overlijden van Mevrouw Y: Erfbelasting enkel op haar helft van de gewezen gemeenschapsgoederen min aftrek van de met deze goederen door haar betaalde en verschuldigde erfbelasting in de nalatenschap van wijlen haar echtgenoot, hetzij op 495.800 € (500.000 € - 4.200 €). Elk kind wordt aldus belast op 165.266 €, hetzij een erfbelasting van 11.874 € elk. De totaal verschuldigde erfbelasting in deze nalatenschap bedraagt dus bedragen 35.622 €.

De gecumuleerd verschuldigde erfbelasting voor de twee nalatenschappen samen bedraagt dan **68.622 €**. Verschil met de hoger uiteengezette oplossing: 120.888 €!

In een dergelijke situatie zouden de echtgenoten er dus fiscaal gezien alle belang bij hebben om hun huwelijkscontract te wijzigen en voormelde clause weg te laten.

Indien de echtgenoten zich echter de keuze zouden willen voorbehouden om, al dan niet, een dergelijke clause doorgang te laten vinden bij het overlijden van de eerststervende, zou een "optie"-beding kunnen worden ingelast in het huwelijkscontract.

Op deze wijzen hoeven zij dus vandaag niet te beslissen over de gekozen optie maar zou de langstlevende echtgenoot, na het overlijden van de eerst stervende echtgenoot, 3 of 4 maanden de tijd hebben om te beslissen wat voor hem/haar de meest voordelige optie zou zijn, zowel ter bescherming tegen de kinderen (toebedeling in volle eigendom) als teneinde te hoge erfbelasting te vermijden (geen toebedeling van meer dan de helft in volle eigendom of enkel van welbepaalde goederen). Een dergelijk optioneel beding wordt trouwens steeds vaker voorgesteld door de notarissen.

HET ERFRECHT VAN DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT

Bij het overlijden van een echtgenoot gebeuren er twee opeenvolgende verrichtingen:

- > eerst en vooral wordt het huwelijksvermogensstelsel tussen de echtgenoten vereffend; elk van de echtgenoten neemt daarbij zijn **eigen** goederen terug, de **gemeenschappelijke** goederen worden verdeeld bij helften of volgens de tussen de echtgenoten bepaalde overeenkomst, de **onverdeelde** goederen worden verdeeld bij helften of volgens het aandeel dat bepaald is in de akten, de **vergoedingsrekeningen** worden opgemaakt, ...

Het is pas na deze verrichtingen dat men kan weten wat er in de nalatenschap van de overledene zal vallen.

- > wanneer men de samenstelling van de nalatenschap van de overledene kent (na de vereffening van het huwelijksvermogensstelsel), wordt zijn nalatenschap vereffend en kent de wet aan de langstlevende echtgenoot een erfrecht toe.

Die laatste vereffening maakt het voorwerp uit van dit punt.

A. DE WETTELIJKE DEVOLUTIE VAN DE NALATENSCHAP IN AANWEZIGHEID VAN EEN LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT

Wij gaan uit van drie hypothesen:

- > de langstlevende echtgenoot is in samenloop met één of meerdere descendent(en) van zijn (haar) vooroverleden echtgeno(o)t(e);
- > de langstlevende echtgenoot is in samenloop met andere erfgerechtigden dan de descendenten van de overledene;
- > er zijn geen andere erfgerechtigden dan de langstlevende echtgenoot.

Merk op dat het, in alle hierna besproken situaties, geen belang heeft na te gaan of de langstlevende echtgenoot deze is van een eerste huwelijk of van een later huwelijk (of welke de duur van dit huwelijk is geweest).

1. DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT IS IN SAMENLOOP MET ÉÉN OF MEER DESCENDENTEN VAN DE OVERLEDENE

Indien de overledene één of meerdere descendenten nalaat, erft de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik van de gehele nalatenschap van de vooroverleden echtgenoot (art. 745*bis*, § 1,1^{ste} lid B.W.).

De descendenten zullen, aldus, enkel de naakte eigendom van de goederen van de nalatenschap erven, rekening houdend met hun graad van verwantschap.

2. DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT IS IN SAMENLOOP MET ASCENDENTEN EN/OF BLOEDVERWANTEN IN DE ZIJLIJN VAN DE OVERLEDENE

In geval van samenloop met ascendenten en/of bloedverwanten in de zijlijn van de overledene erft de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van het deel van de overledene in het gemeenschappelijke vermogen dat in diens nalatenschap is gevallen en het vruchtgebruik van diens eigen goederen (art. 745*bis*, § 1, 2de lid B.W.). De andere erfgenamen erven slechts de naakte eigendom van deze eigen goederen in de nalatenschap.

Deze regel wordt verklaard door het feit dat, bij ontstentenis van descendenten, de overlevende echtgenoot het meest aangewezen leek om aanspraak te kunnen maken op de volle eigendom van gemeenschapsgoederen in de nalatenschap, tot de verwerving of bewaring waarvan hij heeft bijgedragen.

3. DEVOLUTIE BIJ GEBREK AAN ANDERE ERFGERECHTIGDEN

Wanneer de overledene geen enkele erfgerechtigde nalaat, buiten zijn echtgenoot, zal laatstgenoemde de volle eigendom van de gehele nalatenschap erven (art. 745*bis*, § 1, 3de lid B.W.) erven.

Met andere woorden zal de echtgenoot de volledige nalatenschap in volle eigendom erven indien de overledene enkel bloedverwanten in de zijlijn van verder dan de vierde graad nalaat.

B. DE RESERVE VAN DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT

1. VOORWERP VAN DE RESERVE VAN DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT

In aanwezigheid van een langstlevende echtgenoot heeft de wetgever de bevoegdheid van de overledene om vrij te beschikken over zijn goederen na zijn overlijden eveneens beperkt:

- > de langstlevende echtgenoot heeft **minimum** recht op het vruchtgebruik van de helft van de goederen van de nalatenschap (art. 915*bis*, § 1 B.W.). Dit noemt men de abstracte reserve;
- > de langstlevende echtgenoot heeft eveneens **minimum** recht op het vruchtgebruik op het onroerend goed dat, op de dag van het openvallen van de nalatenschap, bestemd is tot gezinswoning en op de huisraad die aanwezig is in dat goed (art. 915*bis*, § 2 B.W.). Dit wordt de concrete reserve genoemd. Indien de concrete reserve meer bedraagt dan de abstracte reserve, dan wordt de concrete reserve in aanmerking genomen zonder vermindering hiervan.

2. DE VERZAKING AAN DE RESERVE

In principe kan een echtgenoot, tijdens het leven van de andere echtgenoot, niet verzaken aan zijn recht op zijn (dubbele) reserve in de nalatenschap van die laatste. Dat zou immers een **verboden overeenkomst over een niet opengevallen nalatenschap** uitmaken. Hij kan dit echter wel doen na het overlijden van de eerststervende. Deze verzaking kan stilzwijgend zijn en voortvloeien uit elk gedrag dat de vertaling is van de intentie van de langstlevende echtgenoot om zijn recht op het hem verleende recht op de reserve niet uit te oefenen.

De wet vermeldt echter ook verschillende gevallen waarin de echtgenoot **bij leven** kan afzien van zijn reserve in de nalatenschap van zijn echtgenoot. Het betreft, onder meer, het “*Valkeniersbeding*” dat kan worden opgenomen in het huwelijkscontract: sinds de wet van 27

april 2003 is het mogelijk om in het huwelijkscontract of in een wijzigende akte van het huwelijkscontract te bepalen dat de echtgenoten geen erfrechten zullen kunnen doen gelden, behalve op de echtelijke woonst en de stofferende huisraad. Enige voorwaarde: **één van de echtgenoten moet één of meer niet gemeenschappelijke kinderen hebben uit een vorige relatie.**

DE OVERGANG BIJ OVERLIJDEN – ENKELE OPLOSSINGEN DIE VERBAND HOUDEN MET EEN TESTAMENT

Naast de schenking, het voornaamste burgerrechtelijk vehikel om een toekomstige nalatenschap fiscaal te optimaliseren, kunnen twee andere burgerrechtelijke mechanismen leiden tot oplossingen die bijzonder voordelig zijn op fiscaal vlak: de huwelijkscontracten die wij hoger bestudeerd hebben en de testamenten. Dit laatste punt zal hierna onderzocht worden, zonder dat deze bespreking als exhaustief kan worden beschouwd.

A. HET TESTAMENT DAT DE ONROERENDE GOEDEREN REEDS VERDEELT

Om bepaalde geschillen tussen de toekomstige erfgenamen te vermijden of met het oog op het verminderen, niet zozeer van de erfbelasting, maar wel van de rechten (belasting) van verdeling op één of meerdere onroerende goederen (1% in het Brussels en Waals Gewest of 2,5 % in het Vlaams Gewest) en de notariskosten desbetreffende, kan men een toekomstige overledene adviseren om in zijn testament reeds het onroerend goed of de onroerende goederen aan te duiden die zouden worden overgedragen aan deze of gene van zijn erfgenamen.

Indien de toekomstige overledene drie kinderen heeft - de ene is landbouwer, de andere leeft in de stad en de derde wil het familiebedrijf overnemen - en hij gronden, een opbrengsteigendom en een professioneel gebouw bezit, zou hij dus reeds in een verdeling van die goederen kunnen voorzien in functie van de *verzuchtingen* van elk van hen.

Dezelfde oplossing kan gerealiseerd worden indien er slechts één enkel onroerend goed is. Dat laatste kan gelegateerd worden aan één van de kinderen, mits in een compensatie wordt voorzien door andere goederen voor de andere kinderen.

B. HET TESTAMENT DAT HET AANTAL LEGATARISSEN VERMEERDERT OF DAT HET EIGENDOMSRECHT OPSPLITST

Om het progressieve karakter van de belasting op de nalatenschap te beperken kan het interessant zijn om:

1. het aantal legatarissen te verhogen (legaat aan de kinderen en aan de kleinkinderen, legaat

aan verschillende neven, legaat aan een neef tezelfdertijd als aan diens echtgenoot waarbij in voorkomend geval hun eigen kinderen ook worden opgenomen, ...).

Die oplossing is geldig in alle situaties in het Waals Gewest. In het Vlaams Gewest en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft die uitbreiding van het aantal legatarissen niet altijd een fiscaal voordelige impact (wanneer het neven of derden betreft ten opzichte van de overledene, nu diens legaten geglobaliseerd belast worden).

2. legaten in naakte eigendom en legaten in vruchtgebruik toe te kennen; om een **dubbel** fiscaal voordeel te verkrijgen is de legataris van de naakte eigendom best ook de erfgenaam van degene die het vruchtgebruik verkrijgt: in dat geval heeft men niet alleen een fiscaal voordeel bij de eerste nalatenschap, maar zal men ook een voordeel hebben bij het overlijden van de vruchtgebruiker vermits de naakte eigenaar geen erfbelasting meer zal moeten betalen om volle eigenaar te worden.

C. HET LEGAAT AAN DE VOLGENDE GENERATIE

In sommige familiale situaties wenst men dat de goederen reeds worden overgelaten aan de volgende generatie, eerder dan aan de wettelijke erfgenamen.

Indien niets werd bepaald in een testament van de toekomstige overledene en de wettelijke erfgenamen die overgang wensen aan de volgende generatie, zijn er slechts twee oplossingen:

- > ofwel de verwerping van de nalatenschap van de overledene;
- > ofwel de aanvaarding van de nalatenschap en de onmiddellijke overgang van de goederen naar de volgende generatie.

In beide gevallen moet er rekening worden gehouden met het fiscale aspect:

- > in geval van verwerping moeten zij die hier voordeel uit halen ten minste de erfbelasting betalen die verschuldigd zou zijn geweest door de verwerper indien deze had aanvaard (art. 2.7.7.0.3 VCF en art. 68 W. succ.);
- > in geval van aanvaarding van de nalatenschap en onmiddellijke overgang naar de volgende generatie, is de erfbelasting verschuldigd door de aanvaardende erfgenaam en bestaat er bovendien een risico dat er schenkings- of erfbelasting moet betaald worden voor de overgang van de goederen aan de volgende generatie.

Om die nadelen te vermijden zou het verkieslijk zijn voor de toekomstige overledene om in een testament reeds te voorzien in de overgang van bepaalde goederen naar de volgende generatie ("*generation skipping*"). De erfbelasting zou dan verschuldigd zijn door de legatarissen naargelang het geërfde deel.

Voorbeeld:

Jan heeft een zoon, Karel. Die laatste heeft vier kinderen.

Jan, die 86 jaar is, en Karel, die 61 jaar is, zijn akkoord dat 4/5 van de nalatenschap van Jan rechtstreeks gelegateerd wordt aan diens vier kleinkinderen.

Het beste zou zijn als Jan die overgang bepaalt in zijn testament. Indien Karel bij het overlijden van Jan immers zijn reserve (1/2) niet opeist, kan elk kleinkind 1/5 van de nalatenschap van Jan verkrijgen, en wordt de belastbare basis in de erfbelasting ook in vijf gedeeld (terwijl zowel de wettelijke erfgenaam als de legatarissen genieten van het

voorkeurstarief van tabel 1).

Bij het overlijden van Karel zal er bovendien ook niets meer verschuldigd zijn op dit door Jan aan zijn kleinkinderen gelegateerd bedrag. Er is dus sprake van een dubbel fiscaal voordeel.

D. HET LEGAAT DE RESIDUO

Laten wij uitgaan van vier basishypotheses:

- > Marc en Lucie zijn gehuwd en hebben geen kinderen. Marc wil zijn echtgenote beschermen voor het geval dat hij als eerste zou overlijden. Hij zou haar al zijn goederen willen overmaken, maar zou ook willen dat, na het overlijden van zijn echtgenote, de goederen die hij haar gelegateerd heeft, niet verkregen worden door haar familie, maar wel “terugkomen” aan zijn eigen familie, per hypothese zijn broers en zussen.

Er werd hem de mogelijkheid voorgesteld om het volledige vruchtgebruik na te laten aan zijn echtgenote en om de naakte eigendom rechtstreeks te legateren aan zijn broers en zussen. Marc meent evenwel dat het vruchtgebruik geen afdoende bescherming is voor zijn echtgenote, die niet zou kunnen beschikken over de goederen die hij zou legateren, bij voorbeeld in geval van behoefte.

- > Luc en Marie hebben drie kinderen, waarvan er één alleenstaand is zonder afstammelingen. Zij willen die laatste een derde van hun nalatenschap nalaten, maar weten dat als dit kind overlijdt zonder descendenten de erfbelasting die verschuldigd zal zijn door zijn erfgenamen, in casu hun twee andere kinderen, bijzonder hoog zal uitvallen (in het Vlaams Gewest, tussen 30 en 65 %, waarbij dit laatste tarief van toepassing is vanaf 125.000 € per rechtverkrijgende). Zij zouden dus een oplossing willen vinden die hen zou toelaten om de erfbelasting te verminderen bij het overlijden van hun alleenstaande zoon zonder descendenten. Zij zouden hun alleenstaande zoon uiteraard bij leven vrij willen laten beschikken over de goederen die hij zou ontvangen en vooral niets definitief willen doen voor het overlijden van die laatste, vermits het mogelijk is dat die laatste toch nog descendenten zal hebben in de toekomst.
- > Jan en Julie hebben één zoon, die zwaar mentaal gehandicapt is. Zij willen dat, na het overlijden van die laatste, al zijn goederen naar een stichting zouden gaan die de integratie van gehandicapten in het sociale leven als maatschappelijk doel heeft. Zij willen echter nog niet legateren aan die stichting, omdat zij van oordeel zijn dat hun zoon de kapitalen nodig zou kunnen hebben om te leven of om zich te verzorgen.
- > John en Patricia hebben twee kinderen (A en B), waarvan er één zwaar mentaal gehandicapt is (B). Zij weten dat het niet mogelijk is om hun gehandicapt kind (B) volledig te onterven, ondanks het feit dat deze laatste slechts beperkte behoeften heeft. Zij weten dus dat, zelfs indien zij het erfdeel van hun gehandicapt kind verminderen tot 1/3 (het voorbehouden erfdeel van dit kind), dit 1/3 zal bewaard worden door B (vermits hun kind die som niet nodig heeft) en, na overlijden van B, zal toekomen aan het andere kind (A) met een erfbelasting hierop van 30 tot 65 % (in het Vlaams Gewest).

Dit zijn vier concrete situaties waarvoor het legaat *de residuo* één van de te overwegen oplossingen zal zijn.

Het legaat *de residuo* is een legaat waardoor de testator sommige welbepaalde goederen legateert aan een eerste begunstigde met de bepaling dat, bij het overlijden van die laatste, de gelegateerde goederen die nog aanwezig zouden zijn in het vermogen van die begunstigde

zullen toevallen aan een tweede reeds aangewezen begunstigde. Dat legaat kan als volgt worden opgesteld: “Ik legateer aan X de hierna volgende goederen en indien deze goederen zich nog in zijn vermogen bevinden op datum van zijn overlijden, legateer ik ze aan Y”.

Aan de hand van de vier hoger vermelde situaties kunnen wij de implicaties van dit legaat duidelijker onderkennen.

In het eerste voorbeeld kan Marc al zijn goederen legateren aan zijn echtgenote en bepalen dat de gelegateerde goederen die zich nog in haar vermogen zouden bevinden bij haar overlijden, zullen toevallen aan zijn eigen familie. In het tweede voorbeeld, kunnen Luc en Marie een deel van hun vermogen legateren aan hun alleenstaande zoon, waarbij zij kunnen bepalen dat, bij gebreke aan descendents bij diens overlijden, de goederen die hij van hen zal geërfd hebben en die zich nog in zijn vermogen bevinden, zullen toevallen aan hun andere kinderen (of aan diens kinderen). Hetzelfde geldt voor het vierde voorbeeld voor het legaat dat wordt gedaan aan het gehandicapte kind van het koppel. In het derde voorbeeld voorzien Jan en Julie reeds in de bestemming van hun vermogen, na het overlijden van hun gehandicapt kind, dat misschien niet bekwaam zal zijn om een testament op te stellen, ten gunste van een doel dat hen nauw aan het hart ligt.

Het is niet mogelijk om de eerste begunstigde te verbiedende goederen die hij ontvangen heeft bij leven ten bezwarende titel vervreemden (verkoop en gebruik van de ontvangen goederen, ...). Het is wel mogelijk om hem te beletten ze om niet te vervreemden (schenking, legaat,...). De vrijheid laten aan de eerste legataris om de gelegateerde goederen ten bezwarende titel te vervreemden is een *conditio sine qua non* voor de rechtsgeldigheid van het legaat. De wet (art. 896 B.W.) verbiedt immers, behoudens bijzondere gevallen of in beperkte mate, aan een persoon om goederen over te dragen aan een eerste begunstigde met last voor deze laatste om ze nooit te vervreemden en aldus verplichtend over te maken aan de tweede begunstigde bij zijn eigen overlijden.

1. FISCAAL VOORDEEL

In het eerste hiervoor vermeld voorbeeld verandert de testator de orde van de normale erfopvolgingen, vermits hij, in plaats van de aan zijn echtgenote gelegateerde goederen in de familie van die laatste te laten, verduidelijkt dat die goederen moeten terugkeren naar zijn eigen familie. Hetzelfde geldt in het derde voorbeeld: de testators laten de gelegateerde goederen niet aan de wettelijke erfgenamen van hun gehandicapt kind, maar voorzien reeds in een overgang van diezelfde goederen naar een derde ten opzichte van de familie. Die legaten *de residuo* hebben dus voornamelijk een burgerlijk doel, dit wil zeggen het “kortsluiten” van de wettelijke devolutie door ze te vervangen door hun eigen wil.

In het tweede en het vierde voorbeeld is het burgerlijke aspect evenwel niet het hoofddoel van het legaat *de residuo*: zonder dit legaat *de residuo* zou de devolutie van de goederen van het alleenstaande kind of van het gehandicapt kind sowieso en op dezelfde wijze gerealiseerd zijn geweest ten gunste van de broers en zussen van de eerste begunstigde.

In die twee laatste gevallen is het dus niet het burgerrechtelijke aspect dat van belang is, maar wel het fiscale aspect. De wet bepaalt immers dat de erfbelasting die verschuldigd zal zijn **bij het overlijden van** de eerste begunstigde (het alleenstaande kind, het gehandicapt kind) op de goederen die het voorwerp zullen uitmaken van het legaat ten gunste van de tweede begunstigde niet zal berekend worden aan het tarief toepasselijk op de verwantschapsband tussen de eerste begunstigde en de tweede begunstigde, maar wel op aan het tarief berekend in functie van de verwantschapsband tussen de oorspronkelijke testator en de tweede begunstigde.

In het eerste voorbeeld zouden de broers en zussen van Marc die goederen zouden erven op grond van het legaat *de residuo* geen erfbelasting betalen op basis van het tarief tussen hen en

een persoon die vreemd is aan hun familie (de echtgenote van Marc) maar wel op basis van de band van verwantschap “broer (de testator) – broers en zusters”. De legaten die bepaald zijn in het tweede en het vierde voorbeeld zijn nog voordeliger: Het is immers niet het tarief tussen broers en zussen dat van toepassing zal zijn, maar wel het tarief tussen ouders en kinderen (tussen de testator en de broers en zussen van de overleden eerste begunstigde), hetgeen de erfbelasting soms kan doen verminderen met meer dan 40 %. Het fiscale voordeel is dus bijzonder groot.

2. GRENZEN AAN HET LEGAAT *DE RESIDUO*

Zoals hoger vermeld, is het vereist dat, teneinde een legaat *de residuo* rechtsgeldig uitwerking te doen verkrijgen, de gelegateerde goederen zich nog in het vermogen van de eerste begunstigde bevinden op datum van zijn overlijden. Indien die goederen vervreemd of verbruikt zijn, zal het legaat *de residuo* zijn uitwerking verliezen. Tenzij het gaat om goederen die op lange termijn kunnen bewaard worden (gronden, bossen, ...), kan het dus nutteloos zijn een legaat *de residuo* voor te stellen als de termijn tussen het overlijden van de testator en dat van de eerste begunstigde ettelijke tientallen jaren kan bedragen. Het is dan immers meer dan waarschijnlijk dat de gelegateerde goederen verdwenen of vervreemd zullen zijn. Het legaat *de residuo* moet dus vooral overwogen worden (indien het gemakkelijk vervreembare goederen betreft) voor het geval van een waarschijnlijk korte termijn tussen het overlijden van de testator en het overlijden van de eerste begunstigde, bijvoorbeeld omdat de eerste begunstigde min of meer dezelfde leeftijd heeft als de testator of spoedig zal overlijden gelet op zijn gezondheidstoestand (bijvoorbeeld, ten gevolge van een auto-ongeval, waarbij de ene enkele dagen na de andere overlijdt). Het legaat *de residuo* kan ook maar voorzien worden voor goederen die voldoende identificeerbaar zijn en, indien het roerende goederen betreft, moet een nauwkeurige boedelbeschrijving van die goederen worden voorzien, zodat er geen discussie zou kunnen rijzen bij het overlijden van de eerste begunstigde.

E. HET VAN ERFBELASTING VRIJGESTELD LEGAAT (OOK DUOLEGAAT GENOEMD)

Het **duolegaat** is de samenvoeging van een legaat ten voordele van een persoon die de testator wenst te begunstigen (bijvoorbeeld een neef) en die, mocht hij als algemeen legataris worden aangeduid zeer hoge erfbelasting zou moeten betalen met een algemeen legaat ten gunste van een andere persoon die minder zwaar belast wordt (bijvoorbeeld een Stichting) en die, bovendien, de door eerstgenoemde verschuldigde erfbelasting ten laste moet nemen.

Het duolegaat heeft een dubbel doel:

- > ervoor zorgen dat hij die zwaar zou belast worden, netto meer zal ontvangen (na betaling van de erfbelasting),
- > ervoor zorgen dat de persoon die de erfbelasting op zich zal nemen ook effectief begiftigd wordt (en dus “iets” overhoudt).

Meestal is, in het kader van een duolegaat, de eerste persoon een familielid van de overledene, die niet onder tarief I kan vallen en de tweede persoon een Stichting die, uiteindelijk, een aandeel van de nalatenschap zal ontvangen. Een voorbeeld hiervan, hierna en ter verduidelijking. Maar deze operatie kan ook gerealiseerd worden met andere personen: een levensgezellin en een zoon bijvoorbeeld.

Voorbeeld:

- > De in Charleroi verblijvende overledene laat een zoon (tarief in rechte lijn) en een levensgezellin na (tarief tussen derden vermits zij, per hypothese, geen wettelijk samenwoner is in de door het Waals Gewest voorziene voorwaarden) aan wie hij het beschikbaar gedeelte (een helft) wenst na te laten.
- > Zijn vermogen bedraagt 250.000 €. Elk van de rechtverkrijgenden (de zoon en de algemene legataris) zal 125.000 € erven, althans indien de zoon zijn erfrechtelijke reserve opeist.
- > De door de zoon verschuldigde rechten zullen 7.750 € bedragen en die verschuldigd door de levensgezellin 78.125 €, hetgeen leidt tot totale rechten van 85.875 €.
- > De zoon zal in dat geval een nettobedrag van 117.250 € (125.000 € - 7.750 €) behouden en de levensgezellin een bedrag van 46.875 € (125.000 € - 78.125 €).
- > Deze situatie kan geoptimaliseerd worden door, bijvoorbeeld, het legaat van de levensgezellin te verminderen tot 70.000 € maar door te bepalen dat het is vrijgesteld van successierechten.
- > De zoon zal in dat geval 180.000 € ontvangen en zal belast worden op dat bedrag. De verschuldigde successierechten zullen 14.450 € bedragen. Hij zal bovendien de rechten betalen die verschuldigd zijn door de levensgezellin (berekend op 70.000 €), hetgeen uitkomt op 35.125 €.
- > Voor de zoon zal dan het volgende overblijven: $180.000 \text{ €} - 14.450 \text{ €} - 35.125 \text{ €} = 130.425 \text{ €}$, dit is dus meer dan zonder het duolegaat.
- > Voor de levensgezellin zal er 70.000 € overblijven, waardoor zij eveneens meer erft dan indien de techniek van het duolegaat niet zou zijn gebruikt.

Deze formule zal des te interessanter zijn naarmate het tariefverschil tussen de begunstigten van de legaten groter is.

Dit zal zo zijn voor praktisch alle gevallen waarin de toekomstige overledene geen descendentes, ascendenten, echtgenoot of wettelijk samenwoner nalaat.

Ter herinnering:

Legaten aan V.Z.W.'s of private stichtingen worden belast aan 7 % indien de testator een inwoner is van het Waals Gewest, 25 % indien de testator een inwoner is van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (of 12,5 % indien de instelling erkend is en fiscale attesten kan uitreiken voor de belastingvermindering in geval van giften van 40 € en meer) en 8,5 % indien de testator een inwoner is van het Vlaams Gewest.

Legaten aan Stichtingen van openbaar nut worden belast aan 7 % indien de testator een inwoner is van het Waals Gewest, 6,6 % indien de testator een inwoner is van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 8,5 % indien de testator een inwoner is van het Vlaams Gewest.

Het gebruik van een stichting of een V.Z.W. als algemeen legataris kan dus een uitstekende oplossing zijn.

Voorbeeld:

- > Jan, een inwoner van Vlaanderen, heeft slechts één neef, die hij wil begiftigen bij testament. Hij bezit 500.000 €. Als die neef het algemeen legaat ontvangt, moet hij 305.00 € aan erfbelasting betalen, dit is een gemiddeld tarief van 61 %. De neef zal netto slechts 39 % overhouden, onder aftrek van de notariskosten en andere kosten.

Jan zou dus beter een stichting of een V.Z.W. als algemeen legataris aanduiden met als last om, bijvoorbeeld, 50 % netto van zijn nalatenschap aan de hoger vermelde neef uit te keren (eventueel door middel van een aantal welbepaalde goederen).

De neef zou dus netto nagenoeg 11 % meer ontvangen (50 % - 39 %); zonder zorgen en zonder kosten.

De berekening gebeurt dan als volgt:

- > De stichting ontvangt 500.000 €. Zij maakt het legaat van 50 %, d.i. 250.000 €, over aan de neef.
- > De stichting betaalt haar erfbelasting op 250.000 €, d.i. aan het tarief van 8,5 %, 21.250 €. Zij zal ook de door de neef verschuldigde erfbelasting betalen, d.i. 142.500 €.
- > Er blijft dus nog over voor de stichting: $250.000 \text{ €} - 21.250 \text{ €} - 142.500 \text{ €} = 86.250 \text{ €}$. Mits aftrek van de kosten zal de stichting waarschijnlijk +/- 80.000 € netto overhouden.
- > In plaats van slechts 195.000 €, zal de neef 250.000 € netto en de stichting +/- 80.000 € overhouden.

Merk op dat deze oplossing wordt voorgesteld door talloze Stichtingen of V.Z.W.'s. Er moet echter goed over worden nagedacht. Bovendien moet het testament perfect opgesteld zijn en kan men zich desbetreffend best laten adviseren.

DE OVERGANG OM NIET EN ONDER LEVENDEN VAN ROERENDE GOEDEREN – DE VORM VAN EEN SCHENKING

De wettelijke vorm waarin een schenking verleden moet worden is **de notariële akte**.

De uitzonderingen op dit principe zijn onder andere:

- > de **handgift**, die gebeurt door de overdracht van hand tot hand;
- > de **onrechtstreekse schenking**, dit is een schenking die wordt gedaan door middel van een neutrale handeling, dit wil zeggen een handeling die op het eerste gezicht niet aantoont dat ze een schenking inhoudt. Het betreft o.m. een gift door bankoverschrijving (bankgift).

De schenking van effecten op naam (B.V.B.A., familiale N.V.) is voer voor discussie: sommigen verdedigen de noodzaak van het verlijden van een notariële akte. De meest recente rechtspraak gaat trouwens eveneens in die zin.

Volgens een andere opvatting kan de vermelding van de overdracht van de effecten van de ene persoon aan de andere in de aandelenregisters van een N.V. of een B.V.B.A. volstaan als onrechtstreekse schenking.

Aangezien de toelaatbaarheid van een onrechtstreekse schenking van aandelen op naam betwist is, moet worden geadviseerd te opteren voor de notariële vorm.

A. NUT VAN EEN GESCHRIFT BIJ NIET-NOTARIËLE SCHENKINGEN

Indien de schenker een niet-notariële schenking wenst te doen, moet daarvan altijd een bewijs worden bijgehouden.

Naast het feit dat in vele situaties het bewijs van een schenking **moet** geleverd worden door een geschrift, moet dit schriftelijk bewijs immers altijd worden aanbevolen om alle latere moeilijkheden te vermijden.

Het opstellen van een geschrift is nuttig voor de volgende punten:

- > het geschrift maakt het mogelijk om de wens om te begunstigen te bewijzen;
- > het kan de eventuele “*bijvoeglijke akte*” bewijzen, dit wil zeggende voorwaarden van de gift;
- > aan de hand van het geschrift kan de datum van de schenking tussen de partijen bij de akte bewezen worden. Die is belangrijk in vele gevallen: was de schenker op het moment van de schenking bekwaam? Is de schenking tussen echtgenoten herroepelijk (omdat ze gedaan is na het huwelijk) of onherroepelijk (vermits ze

plaatsvond voor het huwelijk)? Tussen partijen geldt de in het geschrift vermelde datum tot bewijs van het tegendeel.

Wij herinneren er ook aan dat het geschrift zodanig moet opgesteld zijn dat het de verwezenlijking van een geldige niet-notariële gift vaststelt en niet dat ze beschouwd kan worden als de schenkingsakte zelf (die alsdan nietig is wegens niet-naleving van de notariële vorm voor een rechtstreekse schenking).

Voorbeeld: Schrijf niet: “Ik schenk je *dit roerend goed*” maar: “Ik erken dat ik je dit goed van hand tot hand heb geschonken op 15 maart 2015”.

Meestal volstaat het om een akte op te stellen die ondertekend is door beide partijen, bij voorkeur in evenveel exemplaren als er betrokken partijen zijn.

B. DE MODALITEITEN VAN DE SCHENKING

In een schenking, ongeacht of ze notarieel verleden werd of niet, kunnen verschillende modaliteiten worden voorzien.

Voor een notariële schenking worden die modaliteiten in de akte zelf vermeld. Voor een niet-notariële schenking, worden die modaliteiten meestal herhaald in een onderhands document dat ondertekend is door beide partijen, dat “bijvoeglijke akte” genoemd wordt.

De voornaamste door de schenker gewenste modaliteiten zijn de volgende:

1. DE ONVERVREEMDBAARHEID

Een eerste modaliteit die de schenker kan wensen, is het verbod voor de begiftigde om de geschonken goederen gedurende een bepaalde periode te gebruiken

Een dergelijk **beding van onvervreemdbaarheid** van het geschonken goed komt in de praktijk erg vaak voor, hoewel het in principe onwettig is. Die voorwaarde is immers in strijd met het vrij verkeer van goederen.

Jan schenkt zijn handelszaak aan Luc op voorwaarde dat hij ze niet aan derden overdraagt of verkoopt. Die voorwaarde is in principe onwettig.

Sinds geruime tijd is het, evenwel, aanvaard dat een beding van onvervreemdbaarheid met betrekking tot een goed geldig kan zijn mits ze aan twee voorwaarden voldoet: het moet **tijdelijk** zijn en **verantwoord zijn door een wettig en ernstig belang**.

- > Onder “*tijdelijk*” wordt een in de tijd beperkte duur verstaan. Een onbeschikbaarheid die een einde neemt bij het overlijden van de schenker zou geldig kunnen zijn; een onbeschikbaarheid die pas een einde neemt bij het overlijden van de begiftigde is dat niet.
- > Onder “*wettig belang*” wordt het belang van de schenker, van de begiftigde of van een derde verstaan, dat in overweging moet worden genomen in functie van de ontvangen waarden.

Zo is een clause van onvervreemdbaarheid die gepaard gaat met een voorbehoud van vruchtgebruik ten behoeve van de schenker tot diens overlijden geldig, aangezien de schenker er belang bij heeft dat geen enkele andere persoon dan de begiftigde blote eigenaar is van het goed.

Merk op dat een geldige clause van onvervreemdbaarheid slechts werking heeft tussen de partijen en dus niet kan worden tegengeworpen aan een schuldeiser van de begiftigde die het

geschonken goed in beslag zou willen nemen en laten verkopen. Een clause van onvervreemdbaarheid kan immers niet worden omgevormd in een clause van onbeslagbaarheid.

Merk ook op dat de gebruikelijke clause die een begiftigde die in gemeenschap van goederen is gehuwd verbiedt om de geschonken goederen in gemeenschap in te brengen, in feite een clause van onvervreemdbaarheid is. Het is dus verplicht om het tijdelijke karakter van die clause te verduidelijken. Gebeurt dit niet, dan wordt de clause beschouwd als ongeschreven, d.w.z. dat ze geen uitwerking zal (kunnen hebben).

2. HET BEHEER VAN DE GESCHONKEN GOEDEREN: BEDING VAN BEHEERSMANDAAT – MAATSCHAP

Het gebeurt regelmatig dat de schenker de door hem geschonken goederen zelf wil blijven beheren. Kan hij dit op onherroepelijke wijze doen, dit wil zeggen dat die last één van de voorwaarden van de schenking is?

- > Wanneer de schenker het vruchtgebruik voor zichzelf voorbehoudt, is het perfect mogelijk om te bepalen dat de vruchtgebruiker de geschonken goederen beheert. Wanneer er een splitsing is in vruchtgebruik/blote eigendom, moeten beide partijen immers beslissen wie de aldus gesplitste goederen zal beheren en kan er worden overeengekomen dat dat de vruchtgebruiker zal zijn.
- > Bij een schenking tussen echtgenoten kan de schenkende echtgenoot altijd het beheer van de geschonken goederen behouden.
- > De vraag nopens een clause van beheer door de schenker in een schenking die in volle eigendom verricht wordt aan de begiftigde die geen echtgenoot is, lijkt in de praktijk meer problemen te stellen.

Sommigen menen immers dat het beheer laten van de geschonken goederen aan de schenker een clause is die in strijd is met de onherroepelijkheid van de schenking en dus de nietigheid van deze schenking tot gevolg zou hebben.

De twee meest extreme standpunten dienen hierbij echter genuanceerd te worden.

Bepalen in een schenkingsovereenkomst dat de schenker de lasthebber is van de begiftigden voor het beheer van de geschonken goederen kan *a priori* niet beschouwd worden als het herroepelijk maken van de schenking. De schenker zal optreden als lasthebber en niet als eigenaar van de goederen en bovendien heeft hij niet het recht om de goederen terug te nemen in zijn voordeel. Er is dus geen beschikking in zijn voordeel.

Opdat die oplossing zou kunnen aanvaard worden moet er echter een echte lastgeving zijn en geen simili-mandaat, dat in feite een echte mogelijkheid zou zijn voor de schenker om de goederen terug te nemen wanneer hij dat wil.

Om interpretatiemoeilijkheden te voorkomen stellen bepaalde financiële instellingen voor om, indien de schenker het beheer behoudt, gebruik te maken van een burgerlijke maatschap.

Het gaat daarbij om een georganiseerde onverdeeldheid. Dat contract (de statuten) kan voorzien in de benoeming van een zaakvoerder, die onafzetbaar zou kunnen zijn. De statuten van die maatschap kunnen onderhands worden opgesteld en moeten niet het voorwerp uitmaken van een bekendmaking. Er moet geen vennootschapsboekhouding worden gehouden en de maatschap heeft ook geen rechtspersoonlijkheid.

De fiscaliteit van de roerende waarden zal alsdan die zijn (en blijven) van de natuurlijke persoon, indien het beheer van de goederen zuiver privé blijft.

Men moet er zich echter rekenschap van geven dat het “*spel*” van de vennootschapsregels moet worden nageleefd. Het volstaat niet om enkel die maatschap te creëren. Er moeten later ook andere formaliteiten worden verricht, zoals de jaarlijkse algemene vergaderingen, het houden van een register, enz. Bovendien moet er een specifieke rekening “*maatschap*” geopend worden bij een financiële instelling en de tegoeden op die rekening deponeren.

Hoewel die oplossing frequent is in de praktijk, moet ze beperkt worden tot specifieke gevallen en tot personen die vertrouwd zijn met het mechanisme van de vennootschappen. Het is dus essentieel om zich ook desbetreffende goed te laten adviseren.

3. DE LAST

a. Beginsel

Een schenking kan worden gedaan met een last ten bate van de schenker, van een derde of van de begunstigde zelf. De last is een verplichting die de schenker oplegt aan de begunstigde.

Ik schenk je dit goed met de last om me gedurende 10 jaar maandelijks een rente van 1.000 euro te betalen (last ten bate van de schenker), de rente aan je broer te storten (last ten bate van een derde) of een bepaalde aankoop te doen (last ten bate van de begunstigde).

De last kan uitdrukkelijk in de schenkingsakte zelf of in een bijvoeglijke akte worden opgenomen. Ze kan ook stilzwijgend zijn, d.w.z. dat ze kan worden afgeleid uit de omstandigheden waarin de akte verleden werd.

Wanneer een last bepaald werd, kan de schenker (of de derde-begunstigde) daar altijd van afzien. De begunstigde kan echter niet meer van een schenking afzien als hij vaststelt dat de last te duur wordt.

Als werd bepaald dat de last moet worden vervuld tot aan het overlijden van de schenker en als de begunstigde vooroverlijdt, dan moeten de erfgenamen van de begunstigde de last voortzetten.

Jan schenkt effecten aan Luc met de last om hem jaarlijks, tot het overlijden van Jan, een bedrag van 10.000 € uit te betalen. Als Luc vooroverlijdt, zijn het zijn erfgenamen die de betaling van die last zullen moeten verderzetten.

Als de last niet wordt uitgevoerd kan de schenker de ontbinding van de schenking vorderen in rechte. Er kan zelfs een uitdrukkelijk ontbindend beding in de schenking worden opgenomen zodat de rechtbank zelfs geen appreciatiebevoegdheid zal hebben betreffende de ernst van de tekortkoming.

b. Soorten lasten

Er bestaan verschillende soorten lasten.

Bijvoorbeeld:

- > een al dan niet geïndexeerde vaste rente;
- > een percentage van het geschonken kapitaal (bijvoorbeeld, 4 %);
- > een percentage, maar met een minimaal gegarandeerd vast bedrag;
- > een verbintenis om een bepaalde operatie uit te voeren, om zich te bekommeren om een bepaalde persoon, enz.

Er kan ook worden bepaald in het lastbeding dat, wanneer de schenker zijn last niet heeft opgenomen of opgeëist binnen een bepaalde tijdspanne, ze niet meer verschuldigd zal zijn.

4. HET VOORBEHOUD VAN VRUCHTGEBRUIK

De clause van voorbehoud van vruchtgebruik komt vaak voor in een schenkingsakte en de geldigheid ervan staat vast, aangezien die bepaald is door artikel 949 van het Burgerlijk Wetboek.

Zo kan Luc bepalen dat hij zijn huis schenkt, waarbij hij zich een levenslang vruchtgebruik voorbehoudt, dit wil zeggen dat hij het genot ervan behoudt tot het einde van zijn dagen. Hij kan dit vruchtgebruik ook beperken tot een precieze duur.

Het vruchtgebruik kan behouden worden door de schenker of aan een derde worden gegeven. In dat geval zal er een schenking van de naakte eigendom gebeuren aan de ene en een schenking van het vruchtgebruik aan de andere begiftigde.

Luc schenkt de naakte eigendom aan zijn zoon Jan en het vruchtgebruik aan zijn echtgenote Martine.

Merk op dat men best vermijdt zich het vruchtgebruik voor te behouden wanneer de schenking niet plaatsvindt via notariële akte, in België of in het buitenland verleden.

Een voorbehoud van vruchtgebruik kan belang hebben voor de roerende waarden, om de schenker gerust te stellen (geen mogelijkheid voor de naakte eigenaars om de geschonken goederen te vervreemden zonder de instemming van de vruchtgebruiker), om zich te verzekeren van de onmiddellijke betaling van het inkomen ten voordele van de vruchtgebruiker en ook om een belasting op het inkomen (of zelfs op het kapitaal, zoals in Frankrijk) te vermijden in hoofde van de begiftigde, onder meer indien deze zich in het buitenland zou vestigen voordat de vruchtgebruiker overlijdt.

Een voorbehoud van vruchtgebruik kan ook gekoppeld worden aan een last. Er kan bijvoorbeeld worden bepaald dat, indien het vruchtgebruik de vruchtgebruiker enkel toelaat een bepaald bedrag of percentage als inkomsten te ontvangen, er een bijkomende last zal zijn zodat de schenker ten minste een bepaald hoger bedrag of percentage zal verkrijgen.

5. DE CONVENTIONELE TERUGKEER

Het is toegestaan en het is zelfs meer dan aangewezen om in de schenkingsakte (of in een bijvoeglijke akte in geval van een niet-notariële schenking) te bepalen dat de geschonken goederen zullen terugkeren naar het vermogen van de schenker, hetzij bij vooroverlijden van de begiftigde (zelfs als hij afstammelingen heeft), hetzij bij overlijden van de begiftigde als hij geen afstammelingen heeft, hetzij bij vooroverlijden van de begiftigde en diens afstammelingen (art. 951 B.W.). Men spreekt dan van een beding van “*conventionele terugkeer*”. Die clause moet uitdrukkelijk worden opgenomen; ze wordt nooit vermoed. Ze kan ook optioneel worden voorzien, wat inhoudt dat de schenker ze al dan niet kan “activeren” tijdens een bepaalde periode na het overlijden van de begiftigde naargelang de omstandigheden op dat ogenblik.

Deze clause geldt alleen maar ten voordele van de schenker, niet ten voordele van een derde.

Jan schenkt zijn effectenportefeuille aan elk van zijn 3 kinderen. Hij kan hierbij bepalen dat, indien één van zijn kinderen vooroverlijdt, hij wenst dat de aan deze vooroverleden begiftigde gedane schenking ontbonden wordt en dat de aan het overleden kind geschonken effecten terugkeren naar zijn vermogen.

Een dergelijke clause komt zeer vaak voor en kan verklaard worden door het feit dat, indien de schenker een persoon wenst te begiftigen, hij niet altijd wenst dat de erfgenamen van die laatste daar voordeel uit zouden kunnen halen, in geval van vooroverlijden van eerstgenoemde.

Er is ook een belang op fiscaal vlak: de conventionele terugkeer vindt plaats zonder schenkings- of erfbelasting. Als de begiftigde overlijdt vóór de schenker en als aan de voorwaarden voor de conventionele terugkeer is voldaan, mag de schenker zijn geschonken goederen kosteloos terugnemen zonder enige belasting hierop te moeten betalen (daarentegen kan, alsdan, de ten tijde van de schenking betaalde schenkingsbelasting niet worden gerecupereerd).

DE LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT EN HET VRUCHTGEBRUIK: VAN DE HEMEL NAAR DE HEL?

Wij hebben hiervoor al de situatie van de langstlevende echtgenoot besproken en het belang om met zijn aanwezigheid rekening te houden en te denken aan zijn bescherming.

Hetgeen volgt is slechts een bijkomende illustratie van het nut van deze denkoefening.

Sinds de wet van 14 mei 1981 erft de langstlevende echtgenoot meestal een recht van vruchtgebruik in de nalatenschap van zijn overleden echtgenoot.

Jarenlang werd dan ook voorgehouden dat de langstlevende echtgenoot naar Belgisch recht één van de best beschermde erfgenamen ter wereld was. Dit is ook zo, maar sinds enkele jaren kan het legateren aan of verkrijgen door de langstlevende echtgenoot van vruchtgebruik ook “het begin van het einde” zijn.

Een (meer en meer) klassiek (geworden) situatie als voorbeeld en ter analyse:

De Heer X overlijdt zonder testament en laat twee kinderen na uit een eerste huwelijk alsook zijn tweede echtgenote, Mevrouw Y, 64 jaar oud op datum van overlijden. Mevrouw Y bezit nauwelijks inkomsten of roerende waarden. De Heer Y was eigenaar van de gezinswoning, die 500.000 € waard is en van roerende waarden ten belope van eveneens 500.000 €. Hij had een comfortabel pensioen, dat hem in staat stelde zonder enige moeilijkheden te leven. Het koppel leefde sinds 5 jaar in Wallonië.

Bij het overlijden van Mijnheer krijgt Mevrouw het vruchtgebruik van de gezinswoning en van de roerende waarden. De kinderen, die de naakte eigendom van deze goederen erven, komen – ook een klassiek verschijnsel – absoluut niet overeen met hun stiefmoeder.

A. DE VERKRIJGING VAN HET VRUCHTGEBRUIK IMPLICEERT DE BETALING VAN ERFBELASTING /SUCCESSIERECHTEN ...

Bij het overlijden van zijn echtgenoot moet de langstlevende echtgenoot, in principe binnen de zes maanden na het overlijden (of, in Vlaanderen, binnen de twee maanden na inkohiering van de erfbelasting), de successierechten (erfbelasting) betalen op zijn vruchtgebruik, berekend als enen percentage van het vermogen van de nalatenschap, dat forfaitair bepaald wordt door de wet; zo wordt het vruchtgebruik voor een langstlevende echtgenoot van 64 jaar fiscaal gewaardeerd op 38 % van het vermogen waarop dit vruchtgebruik betrekking heeft.

In bovenstaand voorbeeld, aangezien het vermogen twee maal 500.000 € bedraagt, zal de weduwe belast worden op 38 % van 1.000.000 €, dit wil zeggen op 380.000 €. De door de langstlevende echtgenoot verschuldigde successierechten zullen +/- 50.000 € bedragen (ook al omdat er, in tegenstelling tot Vlaanderen, geen splitsing gebeurt tussen het roerende en onroerende deel dat haar toebedeeld wordt en omdat, in tegenstelling tot Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de vrijstelling op de gezinswoning niet volledig is). Maar

Mevrouw Y bezit nauwelijks inkomsten. Hoe gaat zij de door haar verschuldigde successierechten, ook al in de wetenschap dat zij slechts het vruchtgebruik verkrijgt op de roerende waarden in de nalatenschap van haar echtgenoot? En een minnelijkeregeling met haar twee stiefkinderen lijkt ook niet voor de hand liggend...

Het is duidelijk dat de overledene, nog los van wat volgt, best al een legaat in volle eigendom van een bepaalde som had moeten voorzien teneinde zijn echtgenote in de mogelijkheid te stellen om de door haar verschuldigde successierechten te betalen. Bij gebreke hiervan is dit vruchtgebruik voor haar reeds een *“poisoned pill”*.

B. HET VRUCHTGEBRUIK OP HET ONROEREND GOED ... NIET ALLEEN MAAR VOORDELEN

Mevrouw Y erft dus het vruchtgebruik van het onroerend goed dat eigendom was van haar echtgenoot. Zij is bijzonder goed beschermd op dit punt, vermits de twee kinderen uit het eerste huwelijk haar nooit zullen kunnen verplichten om het pand te verlaten en/of het huis te verkopen, ook al zijn zij de naakte eigenaars ervan. Het betreft immers de voormalige gezinswoning en Mevrouw Y heeft, desbetreffende, zelfs een vetorecht tegen de vraag tot omzetting van haar vruchtgebruik uitgaande van haar stiefkinderen (art. 745^{quater} § 4 B.W.). Deze laatsten zouden weliswaar hun naakte eigendom kunnen verkopen, maar Mevrouw Y zal, ook in dit geval, haar vruchtgebruik hierop behouden. Dit vruchtgebruik geeft haar trouwens ook het recht het pand te verhuren, zonder de instemming van de naakte eigenaars terwijl voormelde huurgelden haar ook integraal toekomen.

Tot zover het positieve aspect.

Het negatieve aspect is evenwel ook niet onbelangrijk: het komt Mevrouw Y toe de onroerende voorheffing te betalen; zij moet ook het kadastraal inkomen aangeven in haar belastingaangifte (indien zij er niet meer woont) en zij zal ook alle kosten moeten betalen betreffende dit onroerende, behalve de werken die betrekking hebben op de muren en het dak. Zo komt het de vruchtgebruiker toe om het buitenverfwerk te betalen, de kranen te vervangen, de verwarmingsketel te herstellen, enz. Enkel de werken betrekking hebben op de muren, het dak en, volgens sommige gerechtelijke beslissingen, de werken die dermate belangrijk zijn dat ze de waarde van het vruchtgebruik overschrijden, dat de kosten hiervan ten laste kunnen worden gelegd van de naakte eigenaar.

Maar betekent dit dat de naakte eigenaar gehouden is deze zeer omvangrijke en op hem rustende werkzaamheden uit te voeren? Het antwoord daarop is in principe negatief. De wet bepaalt immers voor welke werken de vruchtgebruiker moet instaan en de werken die aan de naakte eigenaar toekomen. De wet stelt echter niet dat de naakte eigenaar de werken te zijner laste moet uitvoeren. De wet bepaalt enkel dat de vruchtgebruiker ze niet moet uitvoeren. Dit wil dus zeggen, maar er bestaat daarover een zekere evolutie in de rechtspraak, dat de vruchtgebruiker de naakte eigenaar niet kan verplichten om de werken die op hem rusten ook daadwerkelijk uit te voeren.

Als het dak dus instort, zou de vruchtgebruiker niet moeten instaan voor de herstellingskosten, maar kan hij de naakte eigenaar niet verplichten om die kosten zelf ten laste te nemen. Dit leidt er meestal toe dat de vruchtgebruiker zelf de werken uitvoert om in het pand te blijven wonen (of dit verder te kunnen verhuren), maar de terugbetaling van deze werken niet kan eisen van de naakte eigenaar. De meerderheid van de gerechtelijke beslissingen stelt immers dat het pas op het moment van het overlijden van de vruchtgebruiker is dat zijn nalatenschap van de naakte eigenaar de terugbetaling van deze werken zou kunnen eisen.

De langstlevende echtgenoot zit dus in een onroerend goed, waarin hij verplicht is alle werken en alle kosten te betalen, zelfs die in principe ten laste zijn van de naakte eigenaar, indien

deze laatste die werken niet wil uitvoeren en deze kosten niet wil betalen.

Weliswaar is het zo dat bepaalde rechtbanken, waaronder die van Nijvel en Brussel, evolueren in de richting van een grotere bescherming van de vruchtgebruiker, door hem toe te laten de terugbetaling te eisen van de kosten die ten laste zijn van de naakte eigenaar en die noodzakelijke zijn om de vruchtgebruiker toe te laten van het onroerend goed daadwerkelijk te genieten.

Maar zelfs los van de tenlasteneming van die werken door de naakte eigenaar zal de vruchtgebruiker soms belangrijke liquiditeiten nodig hebben, indien hij in het pand wil blijven wonen, zelfs wanneer hij enkel voor de betaling van de kosten die rusten op zijn vruchtgebruik moet instaan.

Meer nog, de naakte eigenaars kunnen ook vragen dat een borg wordt gesteld door de vruchtgebruiker teneinde hen te waarborgen tegen een eventueel wanbeheer door deze laatste. Een dergelijke verplichting tot borgstelling is nog een bijkomende last die op het vermogen van de vruchtgebruiker zou rusten.

C. SLECHTE TIJDEN VOOR HET VRUCHTGEBRUIK OP ROERENDE WAARDEN

In tegenstelling tot wat velen denken, ook rekening houdend met de evolutie van de financiële beleggingen, heeft de vruchtgebruiker geen recht op de meerwaarden van de effecten maar enkel op de inkomsten of de dividenden ervan.

Voor de effecten (aandelen en obligaties) gaat het om de coupon die jaarlijks uitbetaald wordt. Voor kapitalen op bankrekeningen geplaatst gaat het, aldus, enkel om de ontvangen interest. Indien de overledene zijn 500.000 € dus had belegd in groeiaandelen, zal de langstlevende echtgenoot slechts weinig bescherming genieten: die aandelen brengen immers slechts weinig op. Hetzelfde geldt voor talloze andere aandelen, die slechts interessant zijn omwille van hun mogelijke meerwaarde en niet door de coupon die eraan verbonden is. Ook obligaties brengen, heden ten dage, slechts weinig op. Om nog maar te zwijgen van de beleggingen op spaarrekeningen of andere rekeningen.

Daartegenover staat dat de langstlevende echtgenoot wel een erfbelasting verschuldigd is op zijn vruchtgebruik en dat bij de berekening van de fiscale waarde hiervan (zie hiervoor) wordt uitgegaan van een (thans zeer hypothetisch) rendement van 4%.

Het kan nog erger, als de overledene beslist heeft om zijn vermogen te beleggen in kapitalisatiebeveks, o.m. omdat, in bepaalde gevallen, voormelde effecten een vrijstelling genieten van roerende voorheffing. Die beveks brengen echter geen inkomen op omdat er niets wordt uitgekeerd. Het vruchtgebruik is dus gelijk aan nul! Dit betekent dus dat, indien de langstlevende echtgenoot kapitalisatiebeveks in vruchtgebruik erft, hij erfbelasting zal betalen op een forfaitair rendement van 4 % terwijl hij, daadwerkelijk, geen enkel inkomen zal ontvangen.

Samengevat, in ons voorbeeld, indien de overledene zijn 500.000 € had belegd in kapitalisatiebeveks, betekent dit de langstlevende echtgenoot het vruchtgebruik zal erven van de woning, waarvan zij alle kosten zal moeten betalen en het vruchtgebruik van de roerende waarden, die haar echter geen enkel inkomen zullen opleveren !

D. WIE BEHEERT DE EFFECTEN IN VRUCHTGEBRUIK /

NAAKTE EIGENDOM?

Hoewel in andere landen meer en meer aanvaard wordt dat het de vruchtgebruiker is die de goederen die onderworpen zijn aan een opsplitsing in vruchtgebruik / naakte eigendom mag beheren, is een dergelijke oplossing nog niet aanvaard in België, zeker niet in het kader van de bankpraktijk.

Wanneer goederen zijn opgesplitst in vruchtgebruik / naakte eigendom is de instemming van alle partijen vereist om de portefeuille of de waarden te wijzigen.

De vruchtgebruiker zal dus niet kunnen vragen dat men de kapitalisatiebeveks verandert in distributiebeveks. De naakte eigenaar zal dus evenmin kunnen vragen dat de obligaties aan 4 % worden ingeruild tegen Amerikaanse aandelen. Zolang er geen overeenstemming bestaat tussen de partijen, blijft alles ongewijzigd. En als een obligatie wordt terugbetaald, blijven de ontvangen liquiditeiten op een spaarrekening staan.

Dit zijn weinig opbeurende vooruitzichten voor onze langstlevende echtgenoot ...

E. WELKE OPLOSSING HEEFT DE ECHTGENOOT OM HIER UIT TE GERAKEN?

Indien de overledene niets voorzien heeft om de regels van de wettelijke devolutie te wijzigen, kunnen er pas na diens overlijden oplossingen gezocht worden. Als de erfgenamen niet tot een akkoord komen over een globale oplossing voor het beheer van de goederen of de tenlasteneming van de kosten of een omzetting van het vruchtgebruik, kan een en ander alleen nog via de gerechtelijke weg worden geregeld. En de enige (echte) mogelijkheid bestaat in de vordering tot omzetting van het vruchtgebruik in een volle eigendom of onder andere vormen (lijfrente, enz.).

De wet voorziet echter dat, bij gebreke aan overeenstemming, het aan de rechter toekomt om over de opportuniteit van een dergelijke vordering tot omzetting te beslissen en om de berekening van de omzetting van het vruchtgebruik te berekenen (ook al voorziet de wet van juni 2014, thans, in een meer objectieve vorm van berekening van het om te zetten vruchtgebruik bij gebreke aan akkoord tussen de partijen en dit op grond van jaarlijks gepubliceerde tabellen – hierbij dient echter ook rekening te worden gehouden met het feit dat voormelde omzetting niet altijd voordelig is voor de vruchtgebruiker, bij voorbeeld omdat, hierbij en in samenloop met stiefkinderen, geen rekening zal worden gehouden met haar werkelijke leeftijd maar met een fictieve leeftijd gelijk aan 20 jaar ouder dan het oudste stiefkind – art. 745*quinquies* § 3 B.W.).

Een dergelijke procedure tot omzetting kan trouwens gemakkelijk meerdere jaren duren. Dit is, opnieuw, een weinig opbeurend vooruitzicht voor de langstlevende echtgenoot en er staan hem of haar geen andere oplossingen open na overlijden, behalve het - onder druk - sluiten van een meestal gebrekkig of weinig voordelig akkoord met de naakte eigenaars.

De beste oplossing zou er dus in bestaan hebben dat de vooroverleden echtgenoot reeds tijdens zijn leven in de bescherming van zijn echtgeno(o)t(e) voorzien zou hebben, ofwel bij testament, ofwel bij schenking. Zo had hij bijvoorbeeld kunnen voorzien in een legaat aan zijn echtgenoot van de volle eigendom van een deel van zijn vermogen, eerder dan haar het vruchtgebruik op de gehele nalatenschap na te laten. De vooroverleden echtgenoot zou, op deze wijze, al de omzetting van het door de langstlevende echtgenoot te verkrijgen vruchtgebruik hebben verricht en geregeld. Hij zou ook, in de plaats van een vruchtgebruik op roerende waarden, een vaste lijfrente kunnen legateren aan zijn echtgenoot. Daardoor zou zijn vermeden dat de langstlevende echtgenoot gebonden is aan effecten die hem/haar misschien niets opbrengen. Hierdoor zou eveneens een gezamenlijk beheer door de naakte eigenaar(s) en de vruchtgebruiker vermeden worden.

Wat het vruchtgebruik op de onroerende goederen betreft, had de overledene reeds enkele verplichtingen kunnen voorzien in zijn testament betreffende het vruchtgebruik of de naakte eigendom. Hij zou bijvoorbeeld kunnen bepalen dat de naakte eigenaar zal gehouden zijn bepaalde kosten te betalen. Hij zou ook kunnen verduidelijken wie van de naakte eigenaar(s) of de vruchtgebruiker de kosten van verzekering van het gebouw ten laste zal moeten nemen.

Door aldus te voorzien in een voorbereiding van zijn nalatenschap ter bescherming van de langstlevende echtgenoot had men, misschien, kunnen vermijden dat diens rechten in de opengevallen nalatenschap voor hem/haar de “hel op aarde” zouden betekenen.